

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra Společenských věd

Bakalářská práce

Volnočasové aktivity dětí na druhém stupni základní školy v Jihlavě

Vypracovala: Bartů Petra
Vedoucí práce: Mgr. Šebeš Marek, Ph.D.

České Budějovice 2014

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....

Podpis

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu bakalářské práce Mgr. Marku Šebešovi, Ph. D. za cenné rady, připomínky, metodické vedení práce a za čas, který mi věnoval.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá volným časem a volnočasovými aktivitami dětí na druhém stupni základní školy. Práce je rozdělena na dvě části, a to část teoretickou a část výzkumnou.

V úvodu je definován pojem volný čas a vymezena výchova ve volném čase. V další části jsou charakterizovány volnočasové aktivity pro děti na druhém stupni základních škol a jejich proměna během posledních zhruba šedesáti let. V závěru teoretické části jsou obecně popsány jednotlivé instituce a organizace, zabývající se trávením volného času dětí ve věku 12 – 15 let v České republice. Podrobněji jsou popsány instituce a organizace, které nabízejí efektivní trávení volného času pro děti výše zmíněného věku v Jihlavě.

Ve výzkumné části jsou prezentovány výsledky dotazníkového šetření, které proběhlo na vybraných základních školách v Jihlavě. Hlavním smyslem dotazníkového šetření bylo zjistit, jak tráví svůj volný čas děti v Jihlavě a jestli považují nabídku volnočasových aktivit v Jihlavě za dostačující. V závěru práce jsou zhodnoceny zjištěné výsledky z dotazníkového šetření a porovnány s teoretickými poznatky.

Klíčová slova

volný čas, volnočasové aktivity, trávení volného času, instituce a organizace zabývající se volným časem, žáci 2. stupně základní školy, Jihlava

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with the leisure time and leisure time activities of kids at the second stage of primary school. This work is divided into two parts, i.e. the theoretical part and the explorative part.

The term „leisure time“ is defined in the introduction of this thesis, as well as the definition of an upbringing in the leisure time. Leisure time activities for kids of the second stage of primary school and their transformation during the last sixty years are characterized in the next part of the thesis. In the end of the theoretical part, individual institutions and organizations engaged in kids from the age of 12 to 15 in the Czech Republic are generally described. Institutions and organizations, which offer effective spending of leisure time for kids of already mentioned age in Jihlava are described in more detail.

The results of a questionnaire survey which took place at selected primary schools in Jihlava are presented in the explorative part. The main purpose of this questionnaire survey was to find out how kids in Jihlava spend their leisure time and if they find the offer of leisure time activities sufficient. Discovered results from the questionnaire survey are evaluated in the end of the thesis and compared with the theoretical findings.

Key words

leisure time, leisure time activities, spending free time, institutions and organizations engaged in leisure time, pupils at the second stage of the primary school, Jihlava

Obsah

ÚVOD.....	7
1. Volný čas.....	8
1.1. Pojem volný čas	8
1.2. Různé pohledy na volný čas.....	9
1.3. Funkce volného času	11
1.4. Činitelé ovlivňující trávení volného času.....	12
1.5. Zájmová činnost ve volném čase	14
2. Výchova ve volném čase.....	16
2.1. Pojem výchova mimo vyučování	16
2.2. Funkce výchovy mimo vyučování	17
2.3. Obsah výchovy.....	18
2.4. Cíle výchovy	19
3. Volnočasové aktivity.....	20
3.1. Neorganizované aktivity	21
3.2. Organizované aktivity	21
4. Volný čas a volnočasové aktivity před a po roce 1989	22
4.1. Socialistická éra a 90. léta.....	22
4.2. Současnost.....	23
5. Institucionální zajištění výchovy ve volném čase	25
5.1. Školní družiny	27
5.2. Školní kluby	27
5.3. Základní umělecké školy (ZUŠ)	28
5.4. Jazykové školy	28
5.5. Domy dětí a mládeže (DDM).....	28
5.6. Občanská sdružení, organizace a hnutí dětí a mládeže	29
5.7. Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (NZDM)	32
5.8. Salesiánská centra	32
6. Právní předpisy vymezující práci s dětmi a činnost institucí	33
7. Organizace zabývající se volnočasovými aktivitami v Jihlavě a jejich nabídka.....	35
7.1. Základní umělecká škola (ZUŠ).....	35
7.2. Dům dětí a mládeže (DDM).....	37
7.3. Junák	39
7.4. Pionýr.....	40

7.5. Sokol	40
7.6. Charita.....	41
7.7. Taneční kluby.....	42
7.8. Sportovní kluby.....	43
8. Výzkumná část.....	45
8.1. Cíle výzkumu, výzkumná otázka a hypotézy	45
8.2. Metoda výzkumu.....	46
8.3. Charakteristika výzkumného vzorku.....	47
8.4. Výsledky výzkumu.....	47
9. Závěr	65
10. Seznam použitých zdrojů	68
11. Přílohy.....	74
11.1. Příloha č. 1	74

ÚVOD

Téma bakalářské práce o volnočasových aktivitách dětí na 2. stupni základní školy v Jihlavě jsem si vybrala, protože pocházím z Jihlavy a zdejší prostředí velmi dobře znám. Sama jako dítě jsem navštěvovala některé volnočasové aktivity, které byly nabízeny Domem dětí a mládeže v Jihlavě. Vždy jsem považovala návštěvu zájmových útvarů na DDM jako skvělou příležitost naučit se něco nového, poznat nové kamarády a odpočinout si od školy. Proto mě zajímalo, jestli i dnešní děti z druhého stupně základní školy, tráví volný čas v některé organizaci, která zajišťuje činnost různých zájmových útvarů. A jestli se kroužky navštěvované dnes liší od těch, které jsem navštěvovala já. Dalším důvodem byla moje studijní specializace, která je zaměřena na učitelství druhého stupně základní školy. Jako budoucí učitelka si myslím, že má práce neskončí odvedením samotné hodiny a opravením písemných prací, ale že bych měla mít alespoň obecný přehled o tom, jaké jsou volnočasové možnosti pro děti ve věku 12 -15 let a jestli je děti využívají.

Volný čas a jeho organizace je aktuálním tématem mezi dospělými, ale významně se týká hlavně dětí ve školním věku. V dnešní době jsou děti ovlivňovány všemi technickými novinkami od mobilních telefonů, přes tablety až po počítače a internetové sociální sítě. Pro děti jsou tyto novinky velkým lákadlem, a pakliže mají příležitost, velká část volného času je vyplněna právě těmito technologickými vymoženostmi, což není příliš vhodné řešení. K nepřilíživému trávení volného času jsou děti nuceny i dnešním stylem života. Rodiče mají buď nepravidelnou pracovní dobu, nebo tráví v práci celé dny až do večera. Prarodiče ve většině případů stále navštěvují zaměstnání i ve vysokém věku. To vše často vede děti k neefektivnímu trávení volného času. Buď jejich velká část bývá přetěžována nadměrným množstvím zájmových kroužků, které navštěvují od pondělí do pátku, nebo děti nikam nechodí, tedy trávení volného času je ponecháno pouze na jejich volbě, což směřuje k vysedávání u televizi, počítačů apod., popřípadě jsou děti venku, ale ne s příliš vhodnými kamarády. Obě tyto situace mají velmi tenkou hranici ke vzniku sociálně patologických jevů. Proto je velmi důležité zapojit do oblasti volného času nejen rodiče, ale i samotné pedagogické pracovníky a ukázat dětem veškeré možnosti efektivního trávení volného času. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla vytvořit práci, která jednou může posloužit mnoha rodičům jako počáteční vodítko.

V úvodní části práce jsou vysvětleny pojmy: volný čas, volnočasové aktivity, výchova ve volném čase apod. Druhá část se zaměřuje na konkrétní organizace, zabývající se volným časem v celorepublikovém měřítku. Následně jsou detailněji rozebrány jednotlivé instituce organizující volný čas dětí a mládeže v Jihlavě, včetně jejich nabídky volnočasových aktivit. Z výzkumné části práce mohou naopak vzniknout důležité podněty pro samotné organizátory volného času, kdy z výsledků bude možno zjistit nedostatky v nabídce zájmových aktivit.

1. Volný čas

1.1. Pojem volný čas

V dnešní uspěchané době bychom mohli říci, že pojem volný čas již není aktuálním tématem. Lidé jsou většinu času v zaměstnání, nemají tedy tolik volna, které je velmi důležité pro každého jedince.

Existuje nespočet různých definic volného času. Základní definicí by se mohla stát definice volného času od Pávkové, Hájka a Hofbauera (1999), kdy volný čas považujeme za opak nutné práce a povinností. V tomto čase si činnosti vybíráme svobodně a dobrovolně a aktivity nám přinášejí radost a uspokojení.

Dalšími definicemi volného času mohou být:

„Volný čas je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Někdy se vymezuje jako čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností. Přesnější a úplnější je však jeho charakteristika jako činnosti, do níž člověk vstupuje s očekáváním, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí, a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení.“ (Hofbauer 2004:13)

Volným časem rozumíme také dobu, která je součástí života každého jedince a nachází se mimo čas pracovní (návštěva školy nebo zaměstnání) a tzv. čas vázaný (zahrnuje základní potřeby člověka, starost o rodinu a domácnost, dojíždění do školy či práce...). Za volný čas proto považujeme dobu, kdy se jedinec věnuje sebeurčující a sebevytvářející činnosti, jako jsou například odpočinek, zábava, věnování se zájmům a zlepšování kvalifikace, účast na veřejném životě apod. (Hofbauer a kol., 2004)

V Pedagogickém slovníku je volný čas definován jako část dne, která člověku zůstane po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost a vlastním fyziologickým potřebám. S tímto volným časem si potom každý může nakládat podle svého uvážení a vlastních zájmů. (Průcha, 2003)

Podle výše zmíněných definic můžeme snáze označit činnosti, které se nepovažují za součást volného času. Jde samozřejmě o pracovní či školní povinnosti, dále základní biologické potřeby každého člověka a také péče o domácnost či rodinu. A právě péči o domácnost a rodinu považuje mnoho lidí za svůj volný čas. Toto tvrzení je ale mylné, neboť volným časem rozumíme pouze činnosti, které konáme dobrovolně, z vlastního zájmu a za cílem relaxace, zábavy nebo rozšíření znalostí a zkušeností.

Pro volný čas dětí a mládeže je specifické jeho pedagogické ovlivňování. Děti samy o sobě nemají mnoho zkušeností s organizací volného času, a proto jsou odkázány na rady rodičů, popřípadě učitelů nebo vedoucích jednotlivých zájmových útvarů. Jelikož děti mají mnohem více volného času než dospělí, je důležité, aby trávily volný čas efektivně. A právě efektivní trávení volného času je počáteční prevence před patologickými jevy, jako jsou kouření, alkoholismus, vandalství, drogy apod. Z tohoto důvodu v dnešní době, kdy je mnoho rodičů výrazně pracovní vytíženo a nemůže se věnovat svým dětem, vzrůstá význam institucí a jejich pracovníků, které se věnují volnému času dětí a mládeže. (Pávková, 1999)

Vědní obor, který se zabývá výchovou a vzděláváním ve volném čase, se jmenuje pedagogika volného času. Tento obor se zabývá cíli, obsahem a způsoby výchovného zhodnocování volného času u dětí, mládeže i dospělých. Další aktivitou, kterou se pedagogika volného času zabývá, je vyhledávání organizací a institucí, které se volným časem zabývají a vytvářejí vlastní koncepce a podmínky pro trávení volného času. (Hájek a kol., 2008)

1.2. Různé pohledy na volný čas

Na problematiku volného času může každý člověk nahlížet z různého úhlu pohledu. V odborné literatuře (Pávková, 1999) se vymezuje pět základních skupin pohledů, které se zabývají odlišně volným časem:

- 1) Ekonomické hledisko
- 2) Sociologické a sociálně-psychologické hledisko

- 3) Politické hledisko
- 4) Zdravotně-hygienické hledisko
- 5) Pedagogické a psychologické hledisko

Prvním způsobem nazírání je ekonomické hledisko. Pro tento pohled je nejdůležitější finanční oblast. Odborníci, kteří vystupují jako zástupci tohoto hlediska, považují za zásadní informaci to, kolik společnost investuje do svého volného času a kolik nákladů se jim vrátí. Tento pohled se netýká jen samotných volnočasových aktivit, ale samozřejmě také výstavby budov, pořízení vybavení a zařízení nebo platy pedagogů a lektorů atd. Z této definice tedy můžeme jasně vypožorovat, že i volný čas je dnes brán jako komerční odvětví, které směřuje k uplatnění zisku. Ekonomové poslední dobou velmi zdůrazňují důležitost investic do volného času a volnočasových aktivit, jelikož snižování nákladů do tohoto odvětví se vždy dříve nebo později vrátí, ať již finančně nebo jinými způsoby. Finanční stránka ekonomického hlediska není jediným aspektem, jelikož je pro něj důležité i zaměření se na člověka jako takového. Odpočínutý zaměstnanec je pro zaměstnavatele mnohem větší pracovní silou než člověk, který je vyčerpaný. Lidé také během svého volného času mohou rozšiřovat své znalosti a dovednosti, které poté mohou uplatnit během svého pracovního života.

Jako druhé hledisko Pávková (1999) vymezila sociologické a sociálně-psychologické. Zde je velmi důležité působit na děti již od nejútlejšího věku, protože samotné volnočasové aktivity a způsob trávení volného času přispívá k utváření mezilidských vztahů a jejich dalšímu zdravému vývoji. Způsob trávení volného času vede také k samotné socializaci jedince, která je významná pro jeho další život.

Třetím hlediskem studia volného času je hledisko politické. O jeho naplňování se již jedinec nemůže zasloužit sám, neboť hlavní úlohu zde hraje stát. Politické hledisko se zabývá jednotlivými státními zásahy do oblasti volného času. Určuje, do jaké míry budou státní orgány zasahovat do volného času obyvatelstva, jaká bude školská politika v této oblasti, zda zde budou státní instituce, které nabízejí volnočasové aktivity apod. Státní zainteresovanost ve volném čase dětí a mládeže spočívá především:

- v zakládání a ovlivňování zařízení pro volný čas dětí a mládeže
- v pomoci organizacím, sdružením a spolkům pracujícím s dětmi a mládeží
- ve vytváření podmínek pro uspokojování spontánních aktivit dětí a mládeže mimo organizovanou činnost

- ve vytváření kladných postojů dospělých členů společnosti k dětským aktivitám ve volném čase
- v konstituování pedagogiky volného času a přípravy profesionálních i dobrovolných pedagogů pro tuto činnost.

Zdravotně-hygienický pohled se dle Pávkové zabývá tím, jak volný čas a jeho aktivity podporují zdravý tělesný ale i duševní vývoj člověka. V této oblasti jsou výzkumy, které dokazují, že určité dodržování režimu dne a správné rozložení času na povinnosti a relaxaci vedou ke správnému zdravotnímu stavu člověka.

Posledním hlediskem, které je uváděno v literatuře jako možnost nahlížení na volný čas, je hledisko pedagogické a psychologické. Toto hledisko se zaměřuje na každého jedince individuálně a snaží se rozvrhnout volný čas a aktivity v této době podle biologických, psychologických, zdravotních a jiných potřeb. Samotné pedagogické hledisko má na starosti dvě zásadní úlohy. Za prvé se jedná o výchovu ve volném čase, kde jde o bezprostřední naplňování volného času smysluplnými aktivitami ať již fyzickými nebo psychickými. Druhou úlohou je výchova k volnému času, kde je jedinci poskytnuta nabídka samotných volnočasových aktivit a organizací, které se tímto oborem zabývají. Výchova k volnému času je „pomocnou rukou“ pro jedince, který se rozhoduje, kterou zájmovou činností se bude zabývat, pro své uspokojení a další vývoj. (Pávková, 1999)

1.3. Funkce volného času

Základní otázkou pro pedagogiku volného času je, jakou má volný čas funkci v životě jedince. Ta se měnila ruku v ruce s jednotlivými časovými obdobími a radostmi i starostmi lidí. Pro dnešní dobu je typické základní rozdělení funkcí do tří kategorií, které můžeme aplikovat pro veškeré pojetí volného času. Těmito funkcemi jsou odpočinek (regenerace pracovní síly), zábava (regenerace duševní síly) a rozvoj osobnosti (spoluúčast na kulturním životě). (Hofbauer, 2004)

Podrobnějšímu členění funkcí volného času se věnoval německý pedagog Opaschowký (in Kaplánek, 2011), který je rozdělil do sedmi skupin:

- 1) Volný čas jako rekreace (volný čas slouží k zotavení)
- 2) Volný čas jako kompenzace (vyrovnání toho, co se v ostatním životě nedostává či nedaří)

- 3) Volný čas jako katarze (odreagování od potlačených emocí)
- 4) Volný čas jako ventil (volný čas slouží k uvolnění přebytečné energie)
- 5) Volný čas jako konzum (prostředek k užívání věcí, produktů a služeb)
- 6) Volný čas jako kontrast (protikladné pojetí oproti pracovnímu nasazení)
- 7) Volný čas jako doba podobná práci

Slovník sociologie (Dictionary of Sociology) uvádí čtyři funkce volného času, které mají univerzální platnost po celém vyspělém světě, kde volný čas hraje určitou roli v životě lidí. První funkcí je funkce terapeutická, kdy má volný čas hlavně pomáhat. U nás se tato funkce uskutečňuje převážně za pomoci sociálních pracovníků a sociálních pedagogů. Poradenská funkce naopak nabízí prostor pro podporu optimalizace životní dráhy jedince, jeho profesní kariéru, osobní život aj. Třetí funkce je funkce autonomní. Ta má na starosti seberozvíjení jedince a uspokojování jeho individuálních potřeb a zájmů. Poslední funkcí volného času je podpora zdraví, kdy je hlavním úkolem osvěta v oboru zdravého životního stylu, sportovní činnosti a zdravotní prevence před civilizačními chorobami. (Fakulta sociologických studií MU, 2014)

V současnosti se zabývá definováním funkcí volného času i mnoho českých pedagogů v této oblasti. Lokajíčková v roce 1974 vymezila dvě funkce: formativně výchovnou a kompenzačně-rekreační. Na toto dělení navázala v roce 2004 Kratochvílová, která připravila propracovanější členění platné pro dnešní dobu. Funkcí stanovila celkem pět: zdravotně-hygienickou, seberealizační, formativně-výchovnou, socializační a preventivní. Dnes ale nemůžeme uvažovat pouze v jedné rovině. Volný čas se prolíná v jednotlivých funkcích a jedna funkce plynule doplňuje funkci druhou. (Knotová, 2011)

1.4. Činitelé ovlivňující trávení volného času

Život každého z nás je ovlivňován různými faktory. U dětí toto tvrzení platí dvojnásobně, jelikož se teprve začínají formovat a utvářet si své vlastní názory a představy.

I jejich volný čas je ovlivňován několika důležitými činiteli. Mezi nedůležitější řadíme rodinu, vrstevnické skupiny a hromadné sdělovací prostředky, spolu s informačními technologiemi.

Klíčovým činitelem můžeme označit rodinu. Dítě zde přichází nejdříve do kontaktu s lidmi, vytváří si první citové vztahy, zjistí, jak se k sobě lidé chovají a získává určitý vzorec pro svůj život. A podle životního stylu rodiny dítě přejímá i určité zájmy a koníčky, kterým se nadále věnuje a rozvíjí je. (Pávková, 1999)

Pro rodinu je otázka volného času dětí jednou ze zásadních otázek, které musí věnovat dostatečnou pozornost. Nejde jenom o vybrání směru, kterým se dítě bude ubírat (přírodovědný, umělecký, jazykový, sportovní...), ale také zvolení vhodné organizace, kde se zájmový kroužek realizuje. Toto je ovšem jenom zlomek celé problematiky. Pro rodinu je také důležité efektivní trávení neorganizovaného volného času, kdy výběr aktivity záleží pouze na samotném dítěti nebo na celé rodině. Dle výzkumu realizovaného v národním projektu Klíče pro život, vyplývá, že víkendový volný čas děti tráví nejčastěji s rodiči a sourozenci. Pouze děti z rodin, kde nejsou rodiče, kteří by jim zajistili aktivity ve volném čase, jsou často s kamarády. Toto tvrzení odpovídá i volnému času pracovního týdne, kdy se výsledky významně nelišily. Skladba volnočasových aktivit v rodinách se liší podle vzdělání rodičů. Pakliže mají rodiče střední a vyšší vzdělání, volný čas je trávený efektivně, pomocí sportovních, kulturních, či jiných aktivit. Naopak rodiče s nižším vzděláním se dětem v této oblasti příliš nevěnují a veškerý volný čas se plní různým poleháváním u televize nebo hraním počítačových her. (Bocan a kol., 2012)

V období po 12. roce života se začíná do popředí dostávat druhý faktor, a to vrstevnické skupiny. Rozlišujeme skupiny, které vznikají uvnitř nějaké instituce (škola, zájmový kroužek...) a skupiny vznikající úplně spontánně. U obou skupin ale působí stejné vlivy na děti. Příslušnost k určité vrstevnické skupině má pozitivní vliv na zdravý vývoj dítěte. Musíme, ale vždy dát pozor k jaké skupině dítě přináleží, abychom se vyhnuli vzniku patologických jevů jako vandalství, kouření, alkoholismus aj. (Pávková, 1999)

Činnosti, které děti provozují ve svých vrstevnických skupinách, nejsou ničím výjimečné. Pakliže se děti schází jako skupina, jež vznikla uvnitř nějaké instituce, děti se věnují většinou dané náplni zájmového útvaru nebo popřípadě školním povinnostem. Když nemají děti žádný pedagogický dozor, chodí se nejčastěji v dnešní době zabavit do nákupních center, posedávají na lavičkách v parku nebo u dětských hřišť, kde probírají kdejaké novinky a problémy spojené s jejich věkem (např. první lásky). (Bocan a kol., 2012)

Vliv hromadných sdělovacích prostředků a informačních technologií v posledních letech výrazně sílí. Veřejnoprávní i komerční média nabízejí programy,

časopisy, počítačové hry, hudební nahrávky aj., určené právě dětské populaci. Děti ale nejsou pouze konzumenty této oblasti. Velmi často se setkávají i s oblastí, která je nabízena pouze dospělým, což může mít na každého jedince jiné důsledky. (Pávková, 1999)

V dnešní době jsou děti ovlivněny mnohem více médii, než tomu bývalo v předešlých letech. Informační technologie zažívají „boom“ a trh je neustále zaplavován novými přístroji a tudíž i novými možnostmi. Dnes již každé dítě umí s počítačem, na internetu si vyhledá kde co, mobilní telefon je pro něj nutností a každý nový výrobek by chtěl mít. Dítě by ale nemělo ustrnout pouze u těchto technických zájmů, protože pro zdravý vývoj je nutný i pobyt na čerstvém vzduchu a přímý sociální kontakt, na což by měli dohlédnout rodiče, popřípadě i škola.

Tyto tři základní činitelé nejsou jediní, kteří ovlivňují volný čas dětí. Dnes se také stává důležitým činitelem ekonomická situace rodin. Podle mě tento činitel bude svoji roli v následujících letech jenom zvyšovat, protože mnoho lidí již nemá dostatek finančních prostředků, aby se mohlo dětem zajistit efektivní trávení volného času. Díky tomu se mezi dětmi bude tvořit hluboká propast.

Žádný z uvedených činitelů nepůsobí na volný čas osamoceně. Vždy se navzájem doplňují, ovlivňují, ale také prolínají. Na každého jedince působí každý činitel v rozdílné míře a pro každého má i jiný význam. (Pávková, 1999)

1.5. Zájmová činnost ve volném čase

Dnešní doba poskytuje dětem mnoho různých zájmových činností, kterým se mohou věnovat dle svého výběru.

„Zájmové činnosti jsou aktivity zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Podílí se na formování názorů, postojů a přesvědčení jedince.“ (Němec, 2002:23)

Pedagogika volného času se snaží podněcovat jedince k volbě vhodných zájmů a eliminovat zájmy nežádoucí. Tímto krokem působí významně v oblasti výchovy.

Zájmové činnosti můžeme dělit z několika různých hledisek (úrovně činnosti, časového trvání, společenské hodnoty...). Nejčastěji používané je hledisko dle obsahu, kdy se zájmy dělí na:

- 1) Vědeckotechnické a vědecké
- 2) Technicko-praktické
- 3) Společenskovědní
- 4) Přírodovědné (pěstitelské a chovatelské)
- 5) Esteticko-výchovné
- 6) Tělovýchovné, sportovní a turisticky zaměřené

Vědeckotechnické zájmy jsou typické svým vědeckým podkladem a důslednou přípravou na každou schůzku v rámci zájmového kroužku. K těmto zájmům patří zejména obory biologické, mineralogické, modelářské, radioamatérské apod. Na základě těchto zájmů se u dítěte rozvíjí vědecké myšlení a ze zájmu se snáze může stát profesní dráha. (Němec, 2002)

Zájmové činnosti technicko-praktické napomáhají k postupnému zdokonalování manuálních dovedností a obohacování o technické poznatky. Zájem dětí o tuto oblast významně ovlivnil rozvoj elektrotechniky, elektroniky, výpočetní techniky a kybernetiky, kdy je tato oblast velmi žádaná. Hlavní okruhy této oblasti tvoří např.: práce se stavebnicemi, modelářské práce, opravy pomůcek, práce s výpočetní technikou apod.

Společenskovědní činnosti rozvíjejí u dětí zájem nejen o aktuální, ale i historické dění ve společnosti. Důraz je kladen na rozvoj vztahu ke svému státu, jazyku, kultuře... Významným okruhem zájmu v této oblasti jsou poslední dobou výuka cizích jazyků, mezinárodní setkávání dětí a mládeže, publikování vlastních časopisů a do popředí se znovu dostávají lidové tradice a zvyky.

Činnosti přírodovědné navazují na vědecké činnosti. Hlavním cílem je vzbudit u dětí zájem o dění v přírodě, o ochranu životního prostředí a vytváření správných životních postojů v souladu s přírodou. V této oblasti se realizují kroužky chovatelské, pěstitelské, ale také rybářství či včelařství.

Esteticko-výchovná oblast formuje u dětí estetické vztahy k přírodě, společnosti a jejím materiálním i kulturním hodnotám. Důraz je kladen na rozvoj výtvarných, hudebních, dramatických či literárních dovedností. Typickými činnostmi jsou kresba či malba, hra na hudební nástroje, zpěv, recitace či dramatický kroužek.

Zájmové činnosti tělovýchovného, sportovního a turistického zaměření přispívají k fyzické kondici a psychické pohodě. Dnes je tato forma zájmů částečně opomíjena, na což reagují mnozí odborníci. Děti by se měli určité sportovní činnosti

věnovat, ať již v individuálním sportu nebo v kolektivním sportu. Turistickou činností se zabývají různé turistické kluby nebo např. skautské oddíly, které pro děti z města občas představují jedinou možnost jak se dostat do přírody.

Účastí na zájmových činnostech se u dětí plní jak funkce výchovná, tak i funkce vzdělávací. Tyto činnosti umožňují dětem fyzický a duševní odpočinek, relaxaci a znovuoobnovení vyčerpaných sil, proto je důležité aktivní zapojení každého dítěte do nějaké z výše zmíněných činností. (Pávková, 1999)

2. Výchova ve volném čase

2.1. Pojem výchova mimo vyučování

Výchovu, která se uskutečňuje mimo školní vyučování, můžeme označit jako mimoškolní výchovu. Na ní se podílejí nejenom rodiče, ale také škola (např. školní družina, školní klub...), zařízení pro volnočasové aktivity aj.

Neexistuje jednoznačná definice mimoškolní výchovy, ale určité znaky jsou typické pro většinu vědeckých pohledů. Mezi tyto znaky patří:

- Výchova probíhá mimo povinné vyučování
- Výchova probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny
- Výchova je institucionálně zajištěna
- Výchova se uskutečňuje převážně ve volném čase

Pedagogické ovlivňování volného času a výchova dětí v jejich volném čase je významnou oblastí působení na dítě a jeho utváření.

„Výchova ve volném čase poskytuje příležitost vést jedince k racionálnímu využívání volného času, formovat hodnotné zájmy, uspokojovat a kultivovat významné lidské potřeby, rozvíjet specifické schopnosti a upevňovat žádoucí morální vlastnosti.“
(Pávková, 1999)

Mimoškolní výchova prochází velmi často různými změnami, na které musí co nejflexibilněji reagovat. K nim dochází hlavně na základě poptávky po různých aktivitách, změně životního stylu a režimu dne, legislativních změn apod. Nyní se klade důraz hlavně na odbornost pedagogů, propojení vyučování a zájmových činností,

dobrovolné účasti dětí na aktivitách, vytváření heterogenních skupin (dle věku, pohlaví, rasy...), vytváření nových zařízení a institucí věnujících se této problematice, začlenění rodičů do volnočasových aktivit a zapojování jedinců s handicapem do běžné populace. (Pávková, 1999)

2.2. Funkce výchovy mimo vyučování

Výchova ve volném čase má také své specifické funkce. Ty se liší od funkcí samotného volného času, jelikož působí víceméně pouze na děti a mládež, tedy je důležitým znakem samotná výchova a působení na děti.

První funkcí mimoškolní výchovy je funkce výchovně-vzdělávací. Na tuto složku je kladen největší důraz, protože napomáhá výrazně k formování jedince, jak zmiňuje Hájek:

„Výchovně vzdělávací funkce spočívá v záměrném a cílevědomém formování osobnosti vychovávaných jedinců, dosahován reálných cílů pomocí promyšleně volených pedagogických prostředků.“ (Hájek, 2008:70)

Děti za pomoci zájmových kroužků získávají nové znalosti a dovednosti, utvářejí si zdravé sebevědomí a dokážou vyjádřit svůj názor, ať již pozitivně nebo negativně laděný.

Zdravotní funkce je druhou významnou složkou. Důležité je naučit děti dodržování pravidelného režimu dne, kdy je věnován dostatečný prostor pro duševní a tělesné aktivity, ale také pro následnou relaxaci. V rámci zájmových kroužků se děti dnes mohou věnovat všem třem skupinám denního režimu a naučit se správnému životnímu stylu. Do této skupiny spadá i oblast správného stravování a vyváženého jídelníčku, základní hygienické návyky a také výchova ohledně bezpečnosti práce. (Hájek a kol., 2008)

Sociální funkce jde ruku v ruce s funkcí výchovnou. Ta poskytuje dětem dostatečné sociální vztahy, kdy se pomocí jiného než školního kolektivu vyrovnávají materiální, ale i nemateriální rozdíly mezi dětmi. A právě vyrovnání těchto rozdílů vede k jednoduššímu začleňování dětí, které pocházejí z méně podnětného prostředí nebo z prostředí konfliktního. Díky mimoškolním aktivitám vznikají pevná přátelství, založená na správné komunikaci a dodržování společenských pravidel. Za pomoci sociální funkce probíhá u dětí správná socializace.

Poslední funkcí je preventivní a rozvojové zaměření. Ta si našla své významné místo hlavně v posledních cca dvaceti letech a je čím dál víc aktuálnější a potřebnější. Preventivní funkce se zaměřuje hlavně na prevenci nežádoucích psychopatologických jevů, které se mohou v dnešní době objevovat už u dětí školního věku. Hlavní prevence směřuje do oblastí drogové závislosti, záškoláctví, šikany, vandalismu, kouření, alkoholismu atd. Tuto oblast působení označujeme jako primární prevenci, kdy je zaměřována preventivně celá populace nebo její část a vždy působí vzájemně s rozvojovou funkcí.

Všechny tyto funkce plní různá mimoškolní zařízení, která se věnují volnočasové aktivitě dětí a mládeže. Každé zařízení se primárně věnuje jiné z funkcí a to na základě své legislativní možnosti. (Pávková, 1999)

2.3. Obsah výchovy

Obsah výchovy ve volném čase není vymezen žádným legislativním nebo pedagogickým dokumentem. Proto se každé zařízení věnuje jiné činnosti a má stanovené jiné cíle. Obsah výchovy sestavují pedagogičtí pracovníci nebo vychovatelé, kteří zde mohou ukázat své schopnosti a iniciativu. Jediné na co musí brát ohledy, jsou vytyčené cíle zařízení a přání návštěvníků. Tím, že není obsah výchovy ovlivněn žádnými omezeními, má pedagog, který se podílí na sestavování jejího obsahu velkou zodpovědnost. Obsah výchovy můžeme obecně stanovit podle jejích složek, podle struktury osobnosti, podílu výchovných činností apod. (Hájek a kol. 2008)

Jelikož má výchova ve volném čase hlavně činnostní charakter je všeobecně nejvíce využíváno těchto šest činností:

- Výchovně-vzdělávací činnost odpočinková
- Výchovně-vzdělávací činnost rekreační
- Výchovně-vzdělávací činnost zájmová
- Výchovně-vzdělávací činnost společensky prospěšná
- Výchovně-vzdělávací činnost sebeobslužná
- Příprava na vyučování

Odpočinkové činnosti jsou psychicky i fyzicky nenáročné a slouží k odpočinku a odstraňování únavy. Do této skupiny patří činnosti fyzicky klidové, jako je

odpočinek na lůžku, pomalá relaxační cvičení a psychicky klidové (procházka, četba, rukodělné...) práce.

Rekreační činnosti slouží k odreagování a mohou zahrnovat i fyzicky náročnější aktivity, jako jsou různé sportovní vyžití, turistika apod. Pro tyto činnosti je důležitý pobyt na čerstvém vzduchu, aby bylo dosahováno zdravého vývoje dítěte.

Zájmové činnosti jsou nejdůležitější částí mimoškolní výchovy. Dítě v jejich rámci rozvíjí své zájmy, uspokojuje své potřeby a rozvíjí své schopnosti. Základními zájmovými činnostmi jsou společenskovední, přírodovědné, pracovní technické, tělovýchovné, sportovní a esteticko-výchovné.

Společensky prospěšné činnosti spočívají ve vedení dětí k určitým aktivitám, které jsou prospěšné pro ostatní jedince ve společnosti. Díky kvalitnímu pedagogickému vzoru mohou tyto aktivity vést k formování kladných charakterových vlastností a získávání žádoucích sociálních vztahů. Do této skupiny můžeme zařadit aktivity věnující se ochraně životního prostředí, pomoc nemocným a starším lidem apod.

Tyto čtyři skupiny obsahu výchovy jsou dobrovolné, kdy si každé dítě vybere „čemu a kdy“ se chce věnovat. Charakter povinnosti mají sebeobslužné činnosti a příprava na vyučování.

Sebeobslužná činnost se zaměřuje na samostatnost dětí v péči o svoji osobu (hygiena, oblékání, udržování pořádku...) a vlastní věci. Pro úspěch této výchovné činnosti je nutný pravidelný denní režim, důslednost, vytrvalost a trpělivost.

Druhou skupinou povinných aktivit je příprava na vyučování, která se nevyhne žádnému dítěti. Tyto aktivity spočívají v plnění školních povinností (příprava na zkoušení, psaní domácích úkolů, doučování...). Rozdíl mezi vyučováním a přípravou na vyučování je v tom, že příprava by měla probíhat za pomoci didaktických her, názorných ukázek (např. vycházka do přírody za účelem poznávání stromů...) a dnes již také pomocí počítačových programů připravených dětem na míru.

Sebeobslužná činnost a příprava na vyučování nespádají do volného času, ale tvoří podstatnou část výchovy a to nejen v rodině, ale také v mimoškolních zařízeních. (Pávková, 1999)

2.4. Cíle výchovy

Výchova a vzdělávání ve volném čase nemá pouze specifické funkce a obsah, ale také specifické cíle. Ty můžeme rozdělit na obecné a dílčí. Obecnými cíly je

vyjádřena představa co nejlepší společnosti a jedinci jako nejlepšímu občanovi. Hlavní úlohou obecných cílů je naučit děti důležité postoje a hodnoty, které vedou k řádnému společenskému životu. V oblasti volného času je důležité, ukázat dítěti jakou hodnotu má volný čas, jak se s ním dá efektivně hospodařit a efektivně ho využívat. Obecné cíle ovšem nebývají blíže specifikovány a proto není zaručené jejich správné pochopení a následné vyhodnocování. (Pávková, 1999)

Proto se z těchto obecných cílů následně stanovují cíle dílčí, které jsou blíže specifikované, jako např. naučit se správně odpočívat, rozvíjet zájmy, vést děti ke zdravému životnímu stylu apod. Takovéto cíle již nemůžeme chápat dvojsmyslně a následná kontrola jejich správného plnění je snadnější.

K dosažení stanovených cílů používají pedagogové volného času různé výchovné prostředky. Mezi hlavní pedagogické prostředky patří činitele výchovy, obsah výchovy, metody výchovy, formy a materiální prostředky. (Hájek, 2008)

3. Volnočasové aktivity

Volnočasové aktivity jsou výsledkem zájmové činnosti a jednotlivých zájmů. Člověk nejprve musí o něco projevit zájem, po kterém začínají vznikat odpovídající volnočasové aktivity. Hlavním znakem volnočasových aktivit je tedy určitá potřeba. Tato potřeba vzniká po uspokojení primárních biologických potřeb (jídlo, spánek atd.) a slouží k uvedení stavu jedince do rovnováhy (dítě sedí celý den ve škole/potřeba se protáhnout, dítě nemá odpovídající školní výsledky/úspěchy v zájmových útvarech atd.). Pro uspokojení těchto potřeb jsou nezbytné vnější podmínky, mezi které řadíme např. prostředí, ostatní osoby, dostatek času atd. (Hájek a kol., 2008)

Dnešní doba je velmi přívětivá k možnostem trávení volného času. Děti a mladiství dnes mají na výběr z mnoha možností jak volný čas trávit, ať v neorganizované formě individuálně nebo s rodiči, popřípadě v rámci některých volnočasových institucí, které poskytují organizované aktivity.

3.1. Neorganizované aktivity

Neorganizované aktivity jsou typické svou individuální zodpovědností za vlastní volný čas. Děti ve volném čase nejsou organizovány v žádných kroužcích, klubech nebo zařízeních, proto je zde kladen větší důraz na vlastní výběr, popřípadě s rodiči. Neorganizované aktivity bývají většinou spontánního charakteru (nejsou pravidelné, náplň není pevně stanovena). Pro tyto aktivity jsou využívána různá prostředí, ať dětmi jako jednotlivci nebo kolektivy, popřípadě rodiči s dětmi. Mezi tyto prostory patří veřejná sportoviště, hřiště, plavecké bazény a koupaliště, parky, cyklostezky, kulturní zařízení (kina, divadla, muzea) aj. (Hofbauer, 2004)

Mezi klasické neorganizované aktivity, kterým se děti věnují ve volném čase, patří aktivity s kamarády, sledování televize, počítačové hry, vyhledávání na internetu a příprava do školy. Podle výzkumu provedeného Národním institutem dětí a mládeže v roce 2012 vyplývá, že děti ve věku 13 – 15 let se nejčastěji ve svém volném čase v pracovní dny věnují sledování televize, následně učení a přípravě do školy a poslechu hudby. O víkendu je volný čas dětí více ovlivněn činnostmi, které vymyslí rodiče, ovšem pro věkovou kategorii 13 – 15 let to již nebývá pravidlem. Hlavními aktivitami o víkendových dnech je opět sledování televizních pořadů, poslech hudby, pobyt venku a návštěva kamarádů. (Bocan a kol., 2012)

3.2. Organizované aktivity

Organizované formy volného času se realizují ve školních družinách, školních klubech, Základních uměleckých školách (ZUŠ), Domech dětí a mládeže (DDM) a dalších sdruženích, které se věnují dětem a mládeži. (Hofbauer, 2004)

Organizované aktivity jsou většinou pravidelného charakteru (každý týden ve stejný den a hodinu), probíhají ve formálně stanovených skupinách a některé činnosti mohou mít charakter výuky. Tato forma trávení volného času je zpravidla organizovaná v zájmových útvarech, které se štěpí do několika rozdílných podob. První podobou je kroužek. *Kroužek* je menší zájmový útvar, který směřuje k vnitřnímu obohacení jeho členů. Typickým příkladem kroužku může být kroužek rybářský, modelářský apod. Druhým typem zájmového útvaru je *soubor*. Činnost tohoto útvaru je charakteristická svoji veřejnou produkcí výsledků činnosti. Proto sem zařadíme veškeré pěvecké, taneční a divadelní soubory, které se pravidelně představují na veřejnosti s různými vystoupeními. *Kluby* jsou třetím typem zájmového útvaru. V klubech je volnější

organizační struktura a po dětech a mládeži není požadována větší aktivní činnost (např. filmové kluby, fankluby...). Pro sportovní odvětví je klasickou podobou organizace *oddíl*, který zahrnuje větší počet dětí a mládeže. Zaměření je podobné jako u kroužků, tedy slouží k vnitřnímu obohacování jedinců. Poslední formou zájmového útvaru jsou různé *kurzy*. Kurzy mají kratší trvání (např. půl roku, 3 měsíce, měsíc apod.) a zajišťují rozvoj a získání různých vědomostí a dovedností. Jde tedy o různé jazykové kurzy, počítačové kurzy, kurzy vaření aj. (Hájek a kol., 2008)

Organizované aktivity jsou nejvíce navštěvovány dětmi ve věku 10–13 let. U starších dětí o tyto aktivity zájem klesá. O poklesu návštěvnosti organizovaných aktivit dětmi staršími 13 let se vedou hojné diskuse. Mezi hlavní důvody jejich odchodu patří nástup puberty, potřeba vlastní identity, větší samostatnost a potřeba trávit volný čas bez dospělých. Na rozdíl od neorganizovaných aktivit, kde nejsou žádné větší rozdíly v trávení času mezi dívkami a chlapci, v oblasti organizovaných aktivit má každé pohlaví způsoby odlišné. Chlapci se ve většině případů věnují sportovním a pohybovým aktivitám kdežto dívky navštěvují v podobné míře jak sportovní a pohybové aktivity, tak i aktivity hudebně-dramatické. (Bocan a kol., 2012)

4. Volný čas a volnočasové aktivity před a po roce 1989

Každé období a každá společnost má své představy o volném čase a tráví ho jinými aktivitami. Nejinak tomu bylo i v celém průběhu 20. století, kdy v naší zemi došlo k mnoha výrazným změnám. Pro tuto práci je stěžejní blízká minulost, proto se v kapitole nebudu zabývat celým 20. stoletím, ale pouze dobou po druhé světové válce, kdy byla naše země ovlivněna komunistickým režimem, a následně dobou po Sametové revoluci, kdy lidé získali velké množství nových možností ve způsobu trávení volného času (přiliv literatury vydávané v západních zemích, cestování, studium cizích jazyků, realizace člověka jako jedince apod.).

4.1. Socialistická éra a 90. léta

Volným časem a způsoby jeho trávení v těchto letech se zabývá Jiří Němec v knize *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času* (2002). Těchto čtyřicet let rozdělil do tří rozlišných etap.

Za první etapu považuje období **50. – 60. léta** minulého století. V této době lidé věnují hodně času práci a volný čas tvoří určitý protipól pracovnímu nasazení. Hlavní úlohou volného času je odpočinek a regenerace pracovní síly. Volný čas dětí a mládeže je zaměřen obdobně, ale práci nahrazuje vzdělávání a ve volném čase se děti věnují odpočinku, vycházkám a hromadně organizované přípravě na vyučování.

70. a 80. léta tvoří druhou etapu v pojetí volného času. V této době již není ostrá hranice mezi prací a volným časem. Volný čas neslouží pouze k regeneraci a odpočinku jako v předchozích dvaceti letech, ale důležitou součástí jsou i zábava, prožitky a seberealizace. Pro děti a mládež v této době vzniká mnoho zájmových útvarů při škole, ale i v mimoškolních zařízeních. V organizované formě volného času děti navštěvují např. pionýr, kroužky mladých techniků, přírodovědců nebo turistické kroužky.

Třetí etapou jsou roky po Sametové revoluci, tedy **počátek 90. let** 20. století. V tomto období jsou ještě do určité míry volnočasové aktivity ovlivněny minulým režimem, ale už do nich zasahují nové možnosti přicházející ze západních států. Tato doba je charakteristická stíráním rozdílů mezi časem stráveným prací a volným časem. Lidé ve svém volném čase uplatňují požadavky typu: „Já chci.“, „Já potřebuji.“, „Tohle mě baví.“ atd. Od 90. let se velmi rozrostla nabídka organizovaných aktivit (z volného času se stává komerční oblast), ale lidé mají také více možností trávit svůj volný čas neorganizovanými aktivitami, které zvolí podle vlastního zájmu. (Němec, 2002)

4.2. Současnost

Po roce 1989 dochází nejen k výrazným změnám v možnostech trávení volného času, ale také v nabídkách volnočasových aktivit a prostředí, kde se provozují. Z minulého režimu pokračují v aktivitách pro děti a mládež školní družiny, školní kluby, klubovny sdružení dětí a mládeže a různé sportovní oddíly. V rámci těchto organizací se realizovali a většinou dále realizují léty prověřené zájmové aktivity, ať pravidelného nebo spontánního charakteru, které navštěvují neustále ty samé typy dětí.

Organizacemi, které pokračují ve své činnosti z minulých let, jsou Domy dětí a mládeže (v předchozích letech pracovaly pod názvem Domy pionýrů a mládeže). Tato organizace se ale nedrží striktně svých předešlých aktivit, svoji náplň naopak výrazně obměňují podle poptávky. Pravidelná zájmová činnost se mění dle zájmů návštěvníků (adrenalinové sporty, přírodovědné výpravy, ekologie, počítačová technika apod.). Domy dětí a mládeže mění i prostory, kde se jednotlivé aktivity odehrávají. Dnes už neplatí, že

děti docházejí do jedné a té samé učebny na všechny zájmové kroužky. V současnosti existují i specializovaná „pracoviště“, ať jde o počítačové učebny, učebny pro zoologický kroužek s jednotlivými akvárii, domy ekologické výchovy nebo různé základny v atraktivním prostředí, které slouží jak pro pravidelnou zájmovou činnost, tak i pro pořádání letních dětských táborů. Tím, že se Domy dětí a mládeže snaží přizpůsobovat aktuální poptávce, se zvyšuje počet nabízených zájmových útvarů (v roce 1989 bylo nabízeno 14 600 zájmových útvarů, v roce 2004 vzrostlo na 18 400 zájmových útvarů). Počet dětí navštěvujících pravidelné činnosti se výrazně nemění (v roce 1989 navštěvovalo pravidelnou zájmovou činnost na DDM 226 000 dětí, v roce 2004 se nepatrně snížilo na 221 000 dětí).

Základní umělecké školy taktéž pokračují v činnosti, kterou započaly v předešlých letech. ZUŠ pracují na stejném principu jako předchozí Základní hudební školy. Jejich obliba neustále stoupá i díky rozšíření činnosti. Dnes se Základní umělecké školy nevěnují pouze hudebním oborům, ale také oborům estetickým a dramatickým. V posledních letech navštěvuje Základní uměleckou školu cca 225 000 žáků, což je pětkrát více než za minulého režimu.

Doba po roce 1989 přispěla i k významnějšímu rozvoji a diferenciaci, jak jednotlivých aktivit, tak samotných volnočasových zařízení. Opět u nás začínají působit organizace, které z politických důvodů nemohly fungovat. Mezi tyto organizace patří Junák, Sokol, různá folklórní sdružení atd. K novým organizacím můžeme zařadit nízkoprahové kluby, církevní organizace věnující se volnočasové problematice, zájmově jednostranně vyhraněné organizace (hnutí Duha, Brontosaurus apod.) a různé soukromé organizace, popřípadě osoby, které se angažují ve větší či menší míře v rámci volného času. Typickým znakem pro tyto nově vznikající nebo obnovující se organizace je velký nárůst členské základny při jejich zakládání. Po delším čase ale počet jejich členů klesá, což je nejvíce patrné u velkých organizací. Tato tendence je dána především vzrůstající potřebou individualizace, což ne všechny organizace umožňují. (Teologická fakulta JCU, 2009)

I samotný význam volného času prošel změnou a efektivní využívání volného času dětí a mládeže vrůstá. Pro dnešní dobu je typická velmi rychlá změna zájmů a potřeb mladých, a proto jsou na organizace zabývající se volným časem kladeny velké nároky ohledně zajištění aktuálních a atraktivních volnočasových aktivit. Největší zájem v dnešní době směřuje na vzdělávací kroužky, ať již jazykové, technické nebo hudebně zaměřené, neboť rodiče si uvědomují důležitost vzdělání a dovedností pro život svých dětí. Odborná

veřejnost klade naopak důraz na sportovní aktivity. Tyto aktivity jsou v dnešní technické době dětmi i samotnými rodiči velmi opomíjeny, což u dětí způsobuje mnoho zdravotních problémů. Přestože máme v současnosti nespočet organizací a aktivit, kde se děti a mládež mohou ve volném čase realizovat, vznikají neustále nové společenské problémy, na které je potřeba co nejrychleji reagovat. Za hlavní problémy této doby můžeme označit problémy ekonomické, sociální, rozvoj patologických jevů aj. Z důvodu častějších ekonomických problémů jednotlivých rodin je kladen důraz na rozvoj neorganizovaných volnočasových aktivit, které nejsou pro rodiny tolik finančně náročné, jako aktivity organizované. Mezi stěžejní sociální problémy řadíme četnou rozvodovost a také málo podnětné prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Tyto problémy jsou rok od roku aktuálnější a je důležité se zaměřit na společně trávený volný čas rodin a působit i na samotné rodiče (vysvětlit jim např. podstatu efektivního trávení volného času a jeho důležitost pro děti a mládež). Dalším palčivým problémem této doby je rozmach různých patologických jevů jako kouření, alkohol, drogy, záškoláctví aj. Tyto jevy by se měly prvotně řešit v rodině, ale správně rozvržený a využitý volný čas je také důležitou součástí samotné prevence. Toto je ovšem jen malý výčet problémů dnešní společnosti, na které se musíme i v rámci volného času zaměřit a pokusit se tyto problémy odstranit. (Hájek a kol, 2004)

5. Institucionální zajištění výchovy ve volném čase

V dnešní době je stále více aktuální téma, které se zabývá efektivním využíváním volného času. Prvotní podnět ke správnému trávení volného času by měl vždy vzejít z rodiny. Rodina má dnes rozhodování o volném čase svých dětí dosti ulehčené díky existenci různých institucí. V České republice se volným časem zabývá nespočet organizací, ať již jde o organizace soukromé, veřejné, občanské, náboženské aj. (Němec, 2002)

Instituce můžeme rozdělit následujícím způsobem:

Státní instituce: Tyto instituce působí především z pověření Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva kultury. Volný čas pod dohledem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je organizován zejména ve školních družinách, školních klubech, střediscích volného času, základních uměleckých školách

nebo jazykových školách. Ministerstvo kultury se zabývá volným časem v různých veřejných prostorech, jako jsou např. hvězdárny, knihovny, galerie, muzea, divadla apod. Sféru volného času do jisté míry ovlivňuje i Ministerstvo práce a sociálních věcí a Ministerstvo zdravotnictví. Oblast sociálních věcí se zaměřuje na organizaci a náplň nízkoprahových center, komunitních center a různých ústavů. Ministerstvo zdravotnictví následně řeší otázku volného času v léčebnách, sanatoriích a lázních. (Knotová, 2011)

Neziskové organizace: Tyto organizace jsou svojí formou soukromé organizace (občanská sdružení, nadace, církevní organizace aj.), které jsou zakládány občany jako reakce na určitou potřebu společnosti nebo k řešení aktuálních společenských problémů. Neziskové organizace fungují na stejném principu jako privátní komerční sféra s tím rozdílem, že nejsou zaměřené na nabytí zisku, ale na splnění stanoveného poslání. (Centrum pro regionální rozvoj ČR, 2012)

Církev a náboženské společnosti: Církev se v oblasti volnočasových aktivit angažuje jako součást neziskového sektoru nebo jako samostatné jednotky. Zařízení, která působí v rámci neziskového sektoru, můžeme zařadit i do této sféry, neboť všechna jsou vždy podřízena církvím. Typické účelové zařízení církve je například charita, která je neziskovou organizací, ale řídí se pravidly určité nadřízené církve.

Samotná církev organizuje volný čas dětí a mládeže v tzv. církevních domech. Po roce 1989 u nás začínají oficiálně působit centra volného času salesiánů, které zakládají své domy se středisky pro mládež v každém větším městě. Tato střediska se řídí předpisy vydanými Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a jednotlivými církevními směrnicemi. (Němec, 2002)

Privátní komerční sféra: Tato sféra se významně realizuje díky jednotlivým rychle se měnícím požadavkům na trávení volného času, které není státní sféra schopna uspokojit. Zároveň vytváří konkurenční prostředí v této oblasti. Hlavními aktivitami jsou: rozmanitá nabídka ve sportovní sféře (fitness centra – různé druhy cvičení, akvaparky, sportovní kluby), společenské aktivity pro celé rodiny (zábavní centra pro celou rodinu, různé herny a kluby), ale zasahuje i do cestovního ruchu a jeho podob. (Knotová, 2011)

V následující části této kapitoly se budu zabývat nejrozšířenějšími institucemi zabývajícími se volným časem dětí a mládeže.

5.1. Školní družiny

Školní družina je zařízení, stojící při základní škole nebo jako samostatná instituce, pro děti navštěvující první stupeň základní školy (děti ve věku 6-12 let). Hlavní náplní školní družiny je zajištění zájmové činnosti, veřejně prospěšné činnosti a odpočinkové a relaxační činnosti. Toto zařízení také pomáhá dětem s přípravou na školní vyučování.

Školní družina plní nejenom funkci výchovnou, ale také funkci sociální, kdy zajišťuje pro rodiče péči o jejich děti před vyučováním a po skončení vyučování. Provoz družiny bývá nejčastěji ráno od 6:30 do 8:00, kdy děti odcházejí do vyučování. Odpolední provoz školní družiny nejčastěji začíná v 12:00 a končí v 17:00. Součástí odpoledního provozu bývá i zajišťování různých zájmových kroužků.

Školní družina spadá do kompetencí ředitele školy a samotný provoz řídí profesionální pedagogové tzv. vychovatelé. (Knotová, 2011)

Ve školním roce 2011/2012 bylo v České republice 3 968 fungujících školních družin. Školní družinu u nás navštěvuje více jak 50 % žáků prvního stupně (ve výše zmiňovaném školním roce navštěvovalo školní družinu 54,5 % žáků). (MŠMT, 2014)

5.2. Školní kluby

Školní kluby působí, stejně jako školní družina, v rámci základní školy nebo jako samostatné instituce. Školní klub je určen pro žáky 2. stupně základní školy a činnost dětí je opět směřována k zájmové, odpočinkové a veřejně prospěšné činnosti. Ani příprava na vyučování zde není opomíjena, pouze je zde ponechán větší prostor samotným žákům.

Ve školním klubu je mnohem širší nabídka i zájmových kroužků, které se týkají tělovýchovných aktivit, uměleckých souborů ale také např. počítačové gramotnosti.

Činnost dětí má na starosti opět profesionální pedagog – vychovatel s ostatními pedagogy či lektory, kteří vedou zájmové kroužky. (Janiš, 2009)

Ve školním roce 2011/2012 existovalo v celé České republice 523 školních klubů. Činnost školních klubů není tak hojně využívána jako školní družiny. Školní klub navštěvuje pravidelně již několik let po sobě 12 % žáků druhých stupňů základních školy a nižších stupňů gymnázií. (MŠMT, 2014)

5.3. Základní umělecké školy (ZUŠ)

Základní umělecké školy tvoří nabídku zájmového vzdělávání v oblasti hudební, hudebně-pohybové, výtvarné a literárně-dramatické. Nabízené aktivity jsou cíleny na žáky s určitým zájmovým zaměřením a slouží i jako příprava pro studium na středních a vysokých školách s uměleckým zaměřením. (Pávková, 1999)

Činnosti v rámci Základní umělecké školy se odehrávají v odpoledních hodinách po skončení povinné výuky na základní škole. Zájmové útvary vedou zkušení pedagogové nebo lidé z oboru s několikaletou praxí. Základní umělecké školy pořádají mimo pravidelné každotýdenní výuky i víkendová soustředění, různé soutěže a kulturní vystoupení pro rodiče a veřejnost. (Knotová, 2011)

V České republice v současné době působí 500 Základních uměleckých škol. (ZUŠ, 2014)

5.4. Jazykové školy

Jazykové školy jsou specifickým typem školského zařízení pro výchovu ve volném čase, protože nabízejí volnočasové aktivity orientované na vzdělání v jazykové oblasti. Jazykovými školami můžeme označit pouze ty instituce, které mají právo státní zkoušky. Ostatní organizace věnující se jazykovému vzdělávání nemohou nést název jazyková škola. Ve školním roce 2010/2011 působilo na území České republiky 37 jazykových škol. Počet škol se ale velmi rychle zvyšuje jako reakce na poptávku po jazykovém vzdělávání, ať již dětí nebo mládeže, ale i samotných dospělých. (Knotová, 2011)

5.5. Domy dětí a mládeže (DDM)

Domy dětí a mládeže jsou zařízení se širokým okruhem působnosti. Zřizovatelem této instituce může být obec, kraj, školský úřad nebo soukromá osoba. Hlavní podstatou je naplňování rekreační a výchovně-vzdělávací funkce. Dům dětí a mládeže poskytuje pravidelnou a příležitostnou zájmovou činnost a také různé spontánní aktivity.

Pravidelná zájmová činnost je organizována v zájmových útvarech různého zaměření (sportovní, hudební, výtvarné, jazykové nebo turistické oddíly, rybářské kroužky...). Pro pravidelnou zájmovou činnost je vrcholem školního roku oficiální zakončení, kdy žáci představují rodičům a veřejnosti výsledky jejich celoroční práce.

Může jít o hudební koncerty, výstavy, ukázky získaných dovedností apod. Žáci jsou na konci školního roku odměněni osvědčením, kde je zhodnocena jejich celoroční aktivita v zájmovém útvaru. (Hájek a kol., 2008)

Hájek do příležitostné zájmové činnosti zahrnuje akce konané příležitostně nebo se cyklicky opakující. Typickým příkladem takovýchto akcí jsou různé soutěže a turnaje, výlety, exkurze nebo zajímavé přednášky. Do příležitostné činnosti můžeme zahrnout i příměstské prázdninové tábory, které v posledních letech, kvůli pracovnímu vyčerpání rodičů, získávají na oblibě.

Dalším typem aktivit jsou dle Pávkové (1999) spontánní aktivity. Tyto aktivity se konají průběžně během celého roku. Od předešlých aktivit se liší zejména tím, že není nutný výrazný pedagogický zásah a dozor. Aktivity tohoto zaměření jsou přístupné široké veřejnosti a nemají stanovený přesný začátek a konec. Příkladem nabídky spontánních aktivit jsou dopravní hřiště, posilovny, dětské herny, čítárny, konzultační střediska apod.

Domy dětí a mládeže má široká veřejnost spojené s organizováním letních dětských táborů. Dnes je ale nabídka táborových aktivit mnohem širší. Nejde pouze o letní tábory, ale také o tábory během jarních a zimních prázdnin. Doba trvání jednotlivých běhů bývá minimálně pět dní. Při menším počtu dní se akce označuje jako příležitostná činnost.

Struktura jednotlivých činností se u každého Domu dětí a mládeže liší. Existují ale šetření, ze kterých vyplývá jednotlivé rozložení činnosti. Nejvíce se Domy dětí a mládeže věnují pravidelné činnosti. Tato činnost odpovídá 20 až 60 % z celkové náplně. Činnost příležitostná je druhou nejčastější náplní celoroční práce a je obsažena z 20 až 40 %. Prázdninové a víkendové aktivity tvoří už menší část a to kolem 10 až 20 %. Nejmenší procentuální část tvoří spontánní aktivity v rozmezí 5 až 10 %. Domy dětí a mládeže se věnují i dalším aktivitám, které ovšem mají již minimální zastoupení.

Svůj volný čas tráví v DDM cca 12 – 16% dětí ve školním věku. (Pávková, 1999)

5.6. Občanská sdružení, organizace a hnutí dětí a mládeže

Mohutný rozvoj těchto organizací začal v roce 1990, kdy vznikalo velká množství nových subjektů nebo docházelo k obnově organizací zakázaných v letech 1948 a 1968. (Němec, 2002)

Mezi nejznámější instituce v této kategorii patří (Prokešová, 2004):

1) *Asociace turistických oddílů mládeže (ATOM):*

- asociace vznikla již v roce 1968, v rámci Klubu českých turistů
- dnes je asociace samostatnou organizací, ale úzce s Klubem českých turistů spolupracuje
- zabývá se smysluplným naplňováním volného času za pomoci turistiky, tábornictví, sportovních a kulturních aktivit
- hlavní náplní jsou výlety, výpravy a exkurze
- asociace působí po celé České republice

2) *Česká tábornická unie (ČTU) (Němec, 2002):*

- sdružuje zájemce o tábornictví dětí a mládeže
- důležitou složkou je výchova k tábornickým dovednostem a lásce k přírodě
- neorganizují pouze klasické tábory, ale také tábory vodácké, horolezecké, lyžařské, ekologické aj.
- organizují i soutěže, nejznámější je Tramská porta
- součástí aktivit jsou i výměnné pobyty v zahraničí

3) *Skautské hnutí – Český junák (Prokešová, 2004):*

- Český junák je součástí celosvětového skautského hnutí
- dobrovolná, nepolitická organizace u nás působí již přes devadesát let, ale mnohokrát zakázán (nyní svobodné působení)
- zaměření na výchovu pro život – fyzické aktivity, psychické aktivity, soužití s přírodou, duchovní život, pomoc bližním...

4) *Pionýr (Prokešová, 2004):*

- činnost tohoto sdružení obnovena v roce 1990
- druhé největší sdružení pro volnočasové aktivity dětí a mládeže u nás
- sdružení se zabývá osvětovou činností v oblasti kultury, výchovy, charitativních aktivit, a smysluplného trávení volného času dětí a mládeže
- není nábožensky zaměřená
- charakteristické je začlenění dětí do přípravy programu ať již běžné schůzky nebo víkendových či prázdninových pobytů
- typická je činnost v oddílech

- zdůrazňují těchto 7 ideálů: poznání, pravda, překonání, příroda, přátelství, paměť, pomoc
- působí ve všech okresech České republiky a má velmi blízké vztahy s podobnými zahraničními institucemi

5) *Folklórní sdružení České republiky:*

- sdružuje kolektivy taneční a hudební, které se zabývají folklórem
- podporuje zájem o lidovou kulturu, zajišťování kulturních akcí

6) *Brontosaurus (Němec, 2002):*

- nepolitické, nezávislé a otevřené hnutí mládeže
- cílem je výchova k ekologickému jednání a odpovědnému chování ke společnosti a přírodě
- hlavní činností je ochrana životního prostředí

7) *YMCA a YWCA (Prokešová, 2002):*

- YMCA je křesťanské sdružení sdružující chlapce
- YWCA je křesťanské sdružení sdružující mladé dívky
- hlavním cílem je zlepšování hospodářských a sociálních podmínek
- výchova mládeže probíhá v křesťanské nauce
- dnes tyto dvě organizace působí ve větších městech

8) *Liga lesní moudrosti (Prokešová, 2004):*

- dobrovolná a samostatná organizace orientující se na život v přírodě
- účelem této společnosti je sdružování stoupenců výchovného systému WOODCRAFT

9) *Sokol – Česká obec sokolská (Němec, 2002):*

- naše nejstarší a nejvýznamnější organizace
- hlavní činností jsou sportovní aktivity
- v době komunistické okupace činnost zakázána
- dnes již nemá takový význam jako v době svého vzniku při národním obrození

5.7. Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (NZDM)

Tato zařízení se zabývají prací s dětmi a mládeží, jež jsou v tíživé životní situaci (nevhodné rodinné prostředí, nízká životní úroveň, problémy s vrstevníky...), ohroženi sociálně patologickými jevy (kriminalita, zneužívání návykových látek, záškoláctví) nebo mají vyhraněný životní styl (ideologické skupiny, gangy). Hlavním cílem je pomoci jim s jejich obtížnou životní situací a přispět ke zlepšení kvality života.

Každé nízkoprahové zařízení si svoji činnost určuje samo. Společnými znaky však jsou maximální přístupnost a odstranění sociálních, psychických a jiných bariér. Nízkoprahová zařízení poskytují čtyři druhy služeb. První službou je volný vstup a pobyt, kdy je návštěvníkům umožněn vstup a jakkoliv dlouhý pobyt do centra, za účelem trávení volného času, využití sociálního zařízení a společenského kontaktu. Druhou službou jsou volnočasové aktivity, které se zde díky vybavení mohou odehrávat. Nejde o žádnou přesně vymezenou činnost, ale účastníci si sami zvolí, čemu se chtějí věnovat, ať jde o hraní společenských her, sportování, četbu aj. Sociální služby umožňují návštěvníkům nízkoprahového zařízení získat informace ohledně úřadů, zaměstnání apod. Zajistí také odbornou pomoc při řešení jakékoliv životní situace. Poslední činností, kterou se nízkoprahová zařízení zabývají, je otázka prevence. Pro jednotlivce, kolektivy i školy vytvářejí jednotlivé preventivní programy, které mají napomoci k odstranění sociálně patologických jevů ve společnosti. (Hájek a kol., 2008)

Nízkoprahová zařízení jsou přínosem pro dnešní společnost, kdy se stále větší množství lidí dostává do tíživé životní situace a potřebuje pomoci. Společnost je ve styku se sociálně patologickými jevy každý den, ať již jako pozorovatel nebo jako hlavní aktér, a proto je důležité mít se na koho obrátit s problémy.

5.8. Salesiánská centra

Po roce 1989 se začala rozšiřovat i centra volného času pod působností církve. U nás jsou nejvíce rozšířená centra Salesiánů. Ta se nacházejí v každém větším městě (Praha, Brno, České Budějovice, Zlín, Plzeň, Ostrava atd.).

Salesiánská střediska volného času jsou pod správou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, a proto se musí řídit předpisy, které ministerstvo vydá. Chod střediska zajišťují salesiánští bratři, pedagogičtí pracovníci, široká veřejnost a také dobrovolníci z řad studentů, vedoucích kroužků a aktivistů. Prvořadým cílem Salesiánů je vytvoření prostředí k harmonickému rozvoji dětí a mládeže a navození láskyplné a přátelské

atmosféry. Salesiánská střediska poskytují zájmové aktivity pro trávení volného času dětí a mládeže a vytvářejí preventivní programy v oblasti sociálně patologických jevů, obzvláště kriminality.

Salesiánská střediska jsou otevřena denně s pestrá nabídkou služeb. V posledních letech provozují i dlouhodobější pobyty, jak přímo ve středisku, tak na různých základnách mimo město. (Němec, 2002)

6. Právní předpisy vymezující práci s dětmi a činnost institucí

Instituce a jedinci, kteří se zabývají volným časem dětí a mládeže se musí řídit jednotlivými zákony a vyhláškami. Hlavními zákony jsou Ústava České republiky a Listina základních práv a svobod, kde jsou upraveny základní pravidla chování jak mezi dospělými, tak mezi dospělými a dětmi. (Hájek a kol., 2008)

Samotná práva dětí jsou zakotvena v Úmluvě o právech dětí, kde je formulováno:

- Dítě nesmí být diskriminováno z důvodů rasových, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženského vyznání, národnostního, etnického nebo sociálního původu.
- Dítě nesmí být diskriminováno kvůli tělesné nebo duševní nezpůsobilosti, ať již své nebo svých rodičů nebo zákonných zástupců a musí mu být zajištěno řádné prožívání života v plné důstojnosti a vyhovujících podmínkách.
- Dítě má právo svobodně vyjadřovat své názory v záležitostech, které se ho týkají.
- Dítě má právo na odpočinek, volný čas a oddechové činnosti přiměřené jeho věku.
- Dítě musí být chráněno před všemi tělesnými a duševními násilími.
- Zájem dítěte je prvotní při rozhodování o něm samém. (OSN, 1989)

V České republice je činnost škol a školských zařízení upravena zákonem č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Tento zákon je veřejnosti spíše znám jako školský zákon, který byl v roce 2012 novelizován. Činnost školských zařízení je dále upravována vyhláškami, které vydává Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (MŠMT, 2014)

Samotné zřízení školy a školského zřízení začíná žádostí o zařazení do rejstříku škol a školských zařízení. Tuto žádost podává zřizovatel, ať je to obec, kraj nebo

právnícká osoba. Žádost musí obsahovat název zařízení, identifikační údaje zřizovatele, doklad osvědčující užívací právo zřizovatele k objektu, kde má být činnost provozována, personální zabezpečení, finanční a organizační upřesnění, předpokládaný počet dětí a datum zahájení činnosti. Pakliže instituce splní všechny podmínky pro zřízení, je předána zřizovací listina, která je nutná k samotné činnosti. (Hájek a kol., 2008)

Činnost organizací dětí a mládeže a občanských sdružení je ustanovena dle zákona 83/1990 Sb. o sdružování občanů. Druhým zákonem vymezující činnost těchto institucí je zákon č. 248/1995 Sb. o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů.

Zřízení takovýchto institucí podléhá registraci u Ministerstva vnitra. Návrh o zřízení podávají minimálně tři občané České republiky, z nichž alespoň jeden musí být plnoletý. K návrhu je nutno přiložit také stanovy, které musí obsahovat název sdružení, sídlo sdružení, cíl činnosti, orgány sdružení, způsob jejich ustanovení, zásady hospodaření apod. (Hájek a kol., 2008)

Hájek a kol. (2008) uvádějí i nutnou dokumentaci, kterou školy a školská zařízení musí vest při své činnosti. K základní dokumentaci patří:

- Rozhodnutí o zápisu do školského rejstříku
- Školní matrika
- Doklady o přijímání dětí, žáků, studentů ke vzdělávání, jeho průběhu a ukončování
- Školní vzdělávací program
- Třídní kniha
- Školní řád nebo vnitřní řád školského zařízení
- Záznamy z pedagogických rad
- Kniha úrazů
- Protokoly o kontrolách
- Personální dokumentace

I samotná činnost pedagogického pracovníka je upravena zákonem. Jedná se o zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. V tomto zákoně je vymezen i samotný pojem pedagogický pracovník, jenž je definován jako člověk, který vykonává přímou vyučovací, výchovnou nebo pedagogicko-psychologickou činnost. Člověk, který chce vykonávat funkci

pedagogického pracovníka, musí být právně způsobilý, mít odbornou kvalifikaci pro tuto činnost a být bezúhonný a zdravotně způsobilý. V tomto zákoně je stanovena i pracovní doba jednotlivých pedagogických pracovníků a nutnost absolvovat další vzdělávání a doplňování kvalifikace. (MŠMT, 2004)

Činnost pro vedoucí volnočasových aktivit pro děti a mládež není legislativně více upravena. Vedoucí volnočasových aktivit prochází pouze speciálními kurzy, kde získávají vědomosti a dovednosti pro výkon své funkce. Kurzy jsou zaměřené na základy pedagogiky volného času, základy pedagogiky a psychologie pro vedení skupiny dětí a mládeže, základní bezpečnostní předpisy, právní minimum a základy první pomoci. (Hájek a kol., 2008)

7. Organizace zabývající se volnočasovými aktivitami v Jihlavě a jejich nabídka

Jihlava je krajským městem v Kraji Vysočina a žije zde celkem 50 075 obyvatel. (ČSÚ, 2011) V Jihlavě žije 1 526 dětí, které navštěvují 2. stupeň základní školy (Magistrát města Jihlavy, 2011). Základní školy ve městě navštěvují i žáci ze čtrnácti městských částí: Pístov, Popice, Vysoká, Zborná, Hosov, Sasov, Pávov, Antonínův Důl, Červený Kříž, Heroltice, Hruškové Dvory, Helenín, Henčov, Kosov. (Magistrát města Jihlavy, 2007) Počtu jihlavských žáků i žáků dojíždějících z přilehlých městských částí odpovídá i počet základních škol a pestrá nabídka volnočasových aktivit, které provozují různé organizace ať již zřizované městem nebo pouze jednotlivci. Mezi tyto organizace patří:

7.1. Základní umělecká škola (ZUŠ)

Základní umělecká škola v Jihlavě je jednou z nejvýznamnějších institucí věnující se volnému času dětí a mládeže. Založena byla v roce 1924 jako Městská hudební škola. V době, kdy u nás vládl komunistický režim, byla škola přejmenována na Lidovou školu umění a měla i výrazný ideový charakter. Po roce 1990 se stejně jako všechny ostatní školy tohoto typu stala Základní uměleckou školou. Dnes je základní umělecká škola příspěvkovou organizací a jejím zřizovatelem je samotné statutární město Jihlava. Od roku 2002 stojí v čele jihlavské ZUŠ Mgr. Dana Fučíková. (ZUŠ, 2012)

Ve škole je žákům umožněno komplexní vzdělání v hudebním, výtvarném, tanečním a literárně-dramatickém oboru. V rámci hudebního oboru je realizována největší a nejpestřejší nabídka výuky. Žáci se mohou věnovat hře na dechové nástroje, smyčcové nástroje, klavír, kytaru aj. Velký zájem je i o výuku zpěvu, ať již v individuální podobě nebo v rámci pěveckého sboru. Všichni žáci věnující se hudebnímu oboru musí absolvovat povinnou výuku hudební nauky. Žáci, kteří se věnují studiu výtvarného oboru, se během studia seznámí s mnoha výtvarnými technikami a postupy. Dnes jsou klasické výtvarné techniky (malba, kresba, keramika, modelování...) doplněny o moderní pojetí v podobě digitálních fotografií, počítačové grafiky nebo tvorby videodokumentů. (ZUŠ, 2011/2012) *„Taneční oddělení ZUŠ Jihlava se profiluje jako obor, který umožňuje žákům v průběhu systematického a soustavného vzdělávání odborně rozvíjet jejich pohybové schopnosti, tvořivost a hudební, prostorové a sociální citění. Žáci jsou vedeni k přirozenému kultivovanému pohybovému projevu.“* (ZUŠ Jihlava, 2013) Žáci během výuky absolvují v nižších ročnících základní pohybovou průpravu a jednoduché taneční prvky. Na druhém stupni se věnují tanci klasickému, lidovému a také základním prvkům tanců historických. Navštěvování literárně-dramatického oddělení přináší žákům možnost se rozvíjet v přednesu, rétorice a dramatické výchově. Pro toto oddělení je typická i realizace divadelních her. (ZUŠ, 2011/2012)

Během celého školního roku mají rodiče a široká veřejnost možnost posoudit efektivitu vzdělání jednotlivých žáků při koncertech, divadelních představeních a výstavách, které pravidelně Základní umělecká škola pořádá ať ve svém koncertním sále nebo v jiných městských prostorách (Horácké divadlo, Oblastní galerie Vysočina, Divadlo na Kopečku aj.)

Žáci, kteří se rozhodnou studovat na Základní umělecké škole některý z nabízených oborů, musí vždy vykonat přijímací talentovou zkoušku, která prověří jejich schopnosti, dovednosti a možnost dalšího rozvíjení daného talentu. (ZUŠ, 2014)

Celkem má ZUŠ Jihlava kapacitu (množství žáků, které se může vzdělávat v průběhu školního roku) 1200 žáků a jejich výuku zabezpečují kvalifikovaní pedagogové, kteří mají vysokoškolské vzdělání v daném oboru. (ZUŠ, 2012)

7.2. Dům dětí a mládeže (DDM)

Dům dětí a mládeže je druhou velmi významnou organizací, která se věnuje volnému času dětí a mládeže. Tato organizace byla založena v roce 1954 a působí v Jihlavě dodnes. Během své existence zde působilo mnoho výborných pedagogů a dobrovolníků, kteří se zasloužili o dobré jméno DDM a neutuchající zájem o zájmové kroužky a veškeré aktivity, které pořádá. Dnes je Dům dětí a mládeže příspěvkovou organizací, kterou zřizuje město Jihlava. Od roku 2012 je ředitelem organizace Ing. Vilibald Prokop. (Dům dětí a mládeže Jihlava, 2004, Klukan, 2011)

Činnost DDM Jihlava se řídí školským zákonem a Vyhláškou o zájmovém vzdělávání č. 74/2005 Sb. Díky těmto předpisům se činnosti této organizace odehrávají podle Školního vzdělávacího plánu.

Hlavní náplní Domu dětí a mládeže jsou (Dům dětí a mládeže, 2011):

- celoroční organizace zájmové činnosti pro děti, mládež a dospělé
- organizace příležitostné a spontánní činnosti
- zajištění kvalitních aktivit v prázdninové činnosti (příměstské tábory, letní tábory...)
- poradenství, osvětová činnost, zajištění prevence sociálně-patologických jevů (akce Paragraf 11/55, hlídky mladých zdravotníků, projekt Domeček atd.)
- práce s talentovanými dětmi a mládeží (akce Sportovec roku, Jihlavský slavík, školní olympiády aj.)

Jednotlivé pravidelné zájmové činnosti jsou organizovány po celý školní rok a schůzky jednotlivých zájmových útvarů se většinou uskutečňují v odpoledních hodinách. Zájmové činnosti pro předškolní děti se odehrávají převážně v dopoledních hodinách. Některé zájmové útvary jsou svoji povahou určeny spíše pro víkendové akce nebo i prázdninovou činnost. Pro děti na druhém stupni základní školy je k dispozici velké množství kroužků (každý rok zhruba 50 - 70) různého zaměření. (Dům dětí a mládeže, 2004; DDM Jihlava, 2014)

Jednotlivé zájmové útvary jsou rozdělené podle oblastí svého působení. Přírodovědná oblast je zastoupena například kroužky *Přírodovědný*, *ZOO*, *Kynologický*, *Rybářský* aj. Sportovní aktivity jsou dětem umožněny v rámci kroužků, jako jsou např. *Florbal II.*, *Orientační běh*, *Stolní tenis*, *Horostěna* aj. Technicky zaměřené děti mohou navštěvovat *Tvorbu www stránek*, *Programování*, *Elektro a Automatizace a další*.

Dramatická a společenská činnost je realizována například kroužky *Dramatický soubor „Kašpárek“*, *Magic Club Jihlava atd.* Hudební a taneční obory jsou pro děti přístupné většinou již od prvního stupně základní školy. Děti zde navštěvují *hru na zobcovou flétnu, skupinovou kytaru, orientální tance, Street dance apod.* Vzdělávací oblast je zastoupena *výukou anglického jazyka a Rétorikou pro větší.* Výtvarná a rukodělná činnost je zajištěna kroužky, např. *Keramika, Výtvarný pro mládež a dospělé*, (DDM Jihlava, 2013)

Příležitostná zájmová činnost je v rámci DDM zajišťována jako jednorázové akce v průběhu celého školního roku z různých oblastí zájmové činnosti. K těmto aktivitám například patří *Kufrování, pletení pomlázek, Den Země, hlídky mladých zdravotníků aj.* (Dům dětí a mládeže, 2011)

Táborová činnost je jedním z hlavních pilířů veškeré činnosti této organizace. Každoročně je pořádáno několik druhů táborové činnosti, o kterou je velký zájem (viz příloha). Jarní tábory jsou organizovány jako soustředění jednotlivých zájmových útvarů a také jako příměstský tábor na DDM. Nejširší nabídka táborové činnosti je samozřejmě v létě. V létě se uskutečňují jak jednotlivá soustředění zájmových útvarů, tak příměstské tábory na DDM a všeobecné tábory, na které se mohou přihlásit všechny děti, které mají zájem se jednotlivých turnusů zúčastnit. (Dům dětí a mládeže, 2011) Dům dětí a mládeže vlastní dvě táborové základny. Základna Hájenka Černé lesy u Brtnice se nachází cca 15 km od Jihlavy a Dům dětí a mládeže ji využívá již od roku 1977. Základna je k dispozici celoročně, v létě se využívá pro jednotlivé turnusy letních táborů, během školního roku základnu využívají jednotlivé zájmové útvary a je k dispozici všem zájemcům z řad široké veřejnosti. Druhá základna se nachází ve Smrčné nad Sázavou nedaleko chráněné oblasti Stvořidla a je k dispozici pouze v letních měsících. (Dům dětí a mládeže, 2004; DDM Jihlava, 2014; Dům dětí a mládeže, 2011)

Počet dětí, které mohou v jednom školním roce navštěvovat aktivity nabízené Domem dětí a mládeže, není nikterak omezen. Dům dětí a mládeže totiž nepracuje pouze ve vlastních prostorách, ale má možnost si prostory i pronajímat, tudíž kapacita je skoro neomezená. Samozřejmě vše závisí na finanční stránce a na poptávce po jednotlivých aktivitách a následném zajištění odpovídajících vedoucích a dobrovolníků (Prokop, 2014). Veškerá činnost Domu dětí a mládeže v Jihlavě je zajišťována pedagogickými pracovníky s odpovídajícím vzděláním, externími pracovníky s kvalitními oborovými znalostmi a množstvím dobrovolníků, kteří se účastní hlavně

táborových aktivit a jednotlivých akcí pořádaných během školního roku. (Dům dětí a mládeže, 2011)

7.3. Junák

Tak jako ve všech větších městech působí i v Jihlavě svaz skautů a skautek Junák. Ve městě se nacházejí dvě střediska Junáka. Starším střediskem je středisko Zvon. To pracuje s dětmi od šesti let až po dospělé členy, kteří jsou již v důchodovém věku. Středisko Zvon nabízí čtyři oddíly pro děti na druhém stupni základních škol. Dva oddíly jsou dívčí (7. oddíl skautek a 7. oddíl Veveřek) a dva oddíly chlapecké (3. oddíl skautů, 7. oddíl skautů). Náplň všech čtyř oddílů je velmi podobná. Hlavní rozdíl mezi jednotlivými oddíly je pouze takový, že 7. oddíl skautů a 7. oddíl skautek je zaměřen na náboženskou výchovu. Ve všech oddílech se děti scházejí jednou týdně při schůzce v klubovně a jednou za 14 dní absolvují víkendovou akci (výjezd). Během celého roku pořádají jednotlivé oddíly i různé nepravidelné akce (Babí léto v zoo, prázdniny na horách, vítání jara atd.). Vrcholem celého roku je 3týdenní letní tábor, kde se schází všechny oddíly střediska Zvon. Dětská základna tohoto střediska se již několik let potýká s ubýváním členů v jednotlivých oddílech, a proto pořádá různé náborové akce, které mají přilákat nové děti. (Kraclová, 2005)

Druhé jihlavské středisko se jmenuje Divočáci a vzniklo v roce 1990. Středisko má celkem pět oddílů, z něhož tři jsou dětské, a to oddíl Káňata, oddíl Lišky a oddíl Kňouři. Zbylé dva oddíly se zabývají činností dospělých, což není nutné díky povaze bakalářské práce rozebírat.

Hlavní náplní činnosti střediska Divočáci je rozvíjet u dětí sociální citění a kladný vztah k přírodě. Tyto dva hlavní cíle jsou realizovány pomocí každotýdenních schůzek jednotlivých oddílů a družin¹. Schůzky, které se konají každý týden, bývají převážně v klubovně, a proto se každých 14 dní koná o víkendu výprava do přírody v okolí Jihlavy. (Divočáci, 2012) Během celého roku pořádají jednotlivé oddíly různé akce ať pouze pro své členy nebo i pro širokou veřejnost (drakiáda, roznos Betlémského světla aj.). (Kraclová, 2005) Vrcholem celého roku je letní tábor, kde se sejde celé středisko Divočáci, a děti mají možnost předvést, co se za celý rok při jednotlivých schůzkách naučily.

---

¹ Oddíl se skládá z několika družin po cca 6ti dětech.

Obliba skautského střediska Divočáci se u dětí zvyšuje, což dokládá větší počet návštěvníků. V roce 2007 do skautských oddílů docházelo 27 dětí, ovšem v roce 2012 navštěvovalo jednotlivé oddíly 42 dětí. (Divočáci, 2012)

7.4. Pionýr

V Jihlavě působí čtyři různé pionýrské skupiny T.O., Mešnice, Zálesák Jihlava, Kamarád a Pionýrská skupina Jihlava 1. (Krajská organizace Pionýra kraje Vysočina, 2014) Činnost jednotlivých skupin se výrazně neliší a proto uvedená charakteristika činnosti odpovídá všem čtyřem pionýrským skupinám.

Každá skupina je rozdělena na jednotlivé oddíly a následné družiny, které vede zkušený pionýr. Schůzky jednotlivých družin se konají většinou jedenkrát týdně. Hlavním cílem je rozvíjet dovednosti, přirozenou inteligenci, tvůrčí činnost a kolektivní spolupráci. Každý měsíc se pořádá alespoň jedna víkendová výprava na vlastní základnu na Vysočině nebo na základny ostatních pionýrských skupin v České republice. Vyvrcholením celoročních aktivit je poté letní tábor, kde děti mohou využít nově získané znalosti a dovednosti, a také se naučit samostatnosti. Přestože mnoho starších ročníků má Pionýra spojeného s minulým režimem, obliba u dětí ale neklesá. (Pionýrská skupina Kamarád, 2007, T.O. Mešnice, 2014)

V podobném duchu jako pionýr pracuje v Jihlavě i Royal Rangers. Důraz je kladen na výchovu v duchu křesťanské morálky a etiky. Děti zde získají fyzické, duchovní, duševní a sociální dovednosti, které jsou důležité pro celý život. V této organizaci se na druhém stupni navštěvují oddíly Trappeři a Rangeři. Děti se také scházejí na každotýdenních schůzkách, jezdí na víkendové výjezdy. Vyvrcholením je letní a zimní tábor. (Walach, 2010)

7.5. Sokol

Sokol Jihlava je nejstarší institucí věnující se volnému času ve městě. Působí zde již od roku 1892 a základní koncepce se dodnes nezměnila. I přes všechny zákazy činnosti, kterým Sokol čelil během obou světových válek a následně během komunistického režimu, došlo po roce 1989 k jeho vzkříšení (členská základna se rychle rozrůstala, až dosáhla několika stovek členů) a jednotlivé cvičení se podařilo obnovit v původní podobě i s duchovním kontextem.

V dnešní době zajišťuje Sokol Jihlava nejen základní tělovýchovné aktivity (zdravotní tělocvik, kalanetika, jóga...), ale svoji činnost rozšiřuje i o moderní sportovní aktivity (aerobik, Capoeira², judo aj.). Od roku 2000 působí v Sokole pěvecký sbor Foester a od roku 2012 mají děti možnost navštěvovat folklorní soubor Dřeváček. (Sokol Jihlava, 2014)

Své aktivity si v Sokolu Jihlava najdou všechny věkové skupiny. Pro děti na 2. stupni základní školy jsou určeny například aktivity jako je *rope skipping*, *aikido*, *judo*, *zdravotní cvičení aj.* (Judo Sokol Jihlava, 2000)

Sokol Jihlava pořádá i různé druhy akcí, mezi něž patří *Šibřinky*, *Dětské Šibřinky*, *Běh Terryho Foxe atd.* Veškerá aktivita všech sekcí Sokola vždy vyvrcholí na pravidelně se konajícím všesokolském sletu v Praze. (Sokol Jihlava, 2014)

7.6. Charita

Charita Jihlava je zřizovatelem dvou nízkoprahových zařízení, která se zabývají efektivním trávením volného času dětí a mládeže v Jihlavě.

Prvním nízkoprahovým zařízením je Erko, které se specializuje na děti od 6 let až po dospělé ve věku 26 let, kteří jsou ohroženi společensky nežádoucími jevy. Tento nízkoprahový klub byl založen v roce 1995 pod názvem Romská klubovna a od svého vzniku se rozrostl do dnešních podob (denní návštěvnost cca 40 dětí a mládeže).

Erko se zaměřuje na práci s lidmi:

- kteří jsou ohroženi závislostí na návykových látkách
- žijícími v sociálně vyloučených komunitách
- žijícími rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženi
- práce s rodinami, které mají děti
- pocházející z etnických menšin (typická je práce s romskou komunitou)

Děti na 2. stupni základní školy mohou svůj každodenní volný čas trávit na poskytovaných aktivitách (sportovní činnost, hudební dílna, deskové hry aj.). Erko nabízí i doučování běžně vyučovaných předmětů na základní škole. Mezi velmi zásadní činností patří základní preventivní program a sociální program, kde se děti naučí běžným dovednostem nutným pro život. Erko nenabízí pouze efektivní trávení

---

² Brazilské bojové umění

volného času během týdne. Pravidelně pořádá i jednodenní výlety nebo vícedenní pobyty během prázdnin. (Erko, 2014)

Druhým nízkoprahovým klubem zabývajícím se volným časem dětí a mládeže je klub Vrakbar. Tento klub se věnuje práci s dětmi na 2. stupni základních školy až do věku 26 let. Návštěvníky klubu bývají děti a mládež žijící v nepříznivých sociálních podmínkách, mající problém ve škole, s vrstevníky apod. „*Cílem klubu je poskytnout uživatelům prostřednictvím kontaktní práce, sociální pomoci a psychosociální podpory v kombinaci s volnočasovými aktivitami bezpečné prostředí (které má jasná pravidla).*“ (Nízkoprahový klub Vrakbar Jihlava, 2014)

Nabídka volnočasových aktivit v klubu Vrakbar je velmi pestrá (viz. Příloha). Pro návštěvníky je k dispozici bar (pouze s nealkoholickými nápoji), který slouží jako hlavní místo pro rozhovory s ostatními návštěvníky, hudební zkušebna, nahrávací studio, DJ dílna aj. Nízkoprahový klub Vrakbar úzce spolupracuje i se základními školami, pro něž pořádá různé workshopy, besedy a preventivní programy. (Vrakbar Jihlava, 2014)

7.7. Taneční kluby

Děti, které jsou hudebně a pohybově nadané, mají možnost se realizovat nejenom v ZUŠ, ale také v rámci různých tanečních uskupení.

Taneční klub Hotch Potch byl v Jihlavě založen v roce 1992 a od té doby z něho vyšlo mnoho kvalitních tanečníků. Hotch Potch se zabývá *Rock'n'rollem, show dancem, stepem, disco dancem, modern dancem a jazz dancem*. Děti mohou tento klub navštěvovat od 5 let. Mládež z druhého stupně základních škol je zařazena do kategorie D2 a D3. Tréninky jednotlivých věkových kategorií probíhají 2x až 3x týdně a účastníci dostanou širokou taneční průpravu. (Hotch Potch, 2013)

Rokenrolovému tanci se v Jihlavě věnuje ještě Rokenrolový klub Elvis Jihlava. Pracuje s dětmi od předškolního věku až po dospělé. Pravidelně se členové klubu účastní celorepublikových soutěží ať za účasti taneční párů nebo celých tanečních formací. (Elvis Jihlava, 2007)

Taneční klub Street Busters se zaměřuje na street dance a hip hop. I tento klub navštěvují předškolní děti i samotní dospělí. Děti ve věkové hranici 12 – 15 let navštěvují oddíly Junioři A, Junioři B a Junioři Basic. Všechny skupiny se pravidelně

účastní celorepublikových závodů, kde se umísťují na předních příčkách. (Street Busters, 2012)

Jelikož Jihlava spadá do Horácké oblasti má město i své folklorní uskupení Vysočan, které má vlastní dětské folklorní soubory. Dětský soubor Vysočánek je určen pro děti ve věku 10 – 15 let. Vysočánek prezentuje horácké tance a písně na veřejných akcích nebo při různých folklorních setkáních. Do Vysočánku nastupují děti, které absolvují základní folklorní průpravu v uskupení Jeřabinka, ale soubor je otevřen i novým zájemcům. (Folklorní sdružení České republiky, 2013) Druhým folklorním souborem je soubor Dřeváček. V tomto souboru působí děti od 4 let až po dospělé do 26 let. Dříve soubor patřil pod Vysočan, ale od roku 2012 je oddílem v Sokolu Jihlava. Dřeváček se snaží udržovat kulturní tradice a veřejnost seznámit s horáckými říkadly, písněmi, tanci i pozapomenutými zvyky z Vysočiny. Soubor se může pyšnit několika oceněními z folklorních přehlídek a festivalů. (Folklorní sdružení České republiky, 2013)

7.8. Sportovní kluby

V Jihlavě je možnost i sportovního vyžití ať již na amatérské nebo profesionální úrovni. Práci s dětmi se věnují sportovní kluby různého zaměření. K nejvíce vyhledávaným klubům patří fotbalové a hokejové oddíly.

Fotbalové oddíly zajišťuje FC Vysočina, která se věnuje práci s dětmi od 6 let. Žáci druhého stupně navštěvují oddíl mladších žáků (žáci 11 – 13 let) a oddíl starších žáků (žáci 14 – 15 let). Žáci pravidelně navštěvují tréninky a absolvují zápasy s jinými fotbalovými oddíly. Mnoho hráčů pokračuje dále v juniorských nebo dorosteneckých reprezentacích. (FC Vysočina, 2014)

Hokejové přípravě se v Jihlavě věnuje hokejový klub HC Dukla Jihlava. Hokej se začíná pravidelně trénovat po nácviku správného bruslení, což bývá zhruba ve třetí třídě. Žáci, kteří chodí na druhý stupeň základní školy, navštěvují oddíly mladších a starších žáků. Tréninky se konají každý den a žáci se stejně jako ve fotbale účastní zápasů s jinými týmy ve své lize. Při HC Dukla Jihlava působí i krasobruslařské dětské oddíly Ice Flowers a Starlets. (HC Dukla Jihlava, 2014)

Velmi kvalitní je v Jihlavě i plavecká příprava realizovaná plaveckým klubem Axis, který velmi úzce spolupracuje se ZŠ Rošického a sportovními třídami na místním Gymnáziu. Výuka plavání probíhá na základní škole již od první třídy. Samotných

závodů se v rámci plaveckého klubu Axis účastní žáci na druhém stupni základní školy, kteří navštěvují speciální třídy s plaveckou výukou. (Jihlavský plavecký klub Axis, 2013, Svoboda 2013)

Dalšími sportovními kluby věnující se práci s dětmi a mládeží jsou například Atletika Jihlava, Basketbalový klub, Florbalová škola Jihlava, Sportovní klub, Lezecké centrum Jihlava aj. (Magistrát města Jihlava, 2014, Sportovní klub Jihlava, 2014, Lezecké centrum Jihlava 2012)

Z výše uvedeného výčtu organizací je zřejmé, že pro děti je k dispozici nespočet možností, jak a kde trávit svůj volný čas. Celkem se práci s dětmi věnuje 6 velkých organizací zabývajících se primárně různými druhy volnočasových aktivit pro děti a mládež, 5 tanečních klubů a cca 11 klubů zaměřených na sportovní činnost. Nabídka jednotlivých aktivit je velmi pestrá. Uměleckým oborům se věnuje zejména Základní umělecká škola, která nabízí vzdělávání v hudební, výtvarné, taneční a dramatické oblasti. Nabídka Domu dětí a mládeže není ostře vyhraněná a děti zde mohou navštěvovat jak umělecké obory, tak obory s přírodovědným, jazykovým, technickým a společenským zaměřením. Sportovní aktivity nabízejí jednotlivé sportovní kluby (FC Vysočina, HC Dukla Jihlava a SK Jihlava) nebo Sokol Jihlava, který nabízí široké spektrum sportovních aktivit. Žáci na druhém stupni základní školy v Jihlavě mají každý školní rok možnost navštěvovat zhruba 130 kroužků různého zaměření. Tato nabídka není konečná, jelikož mnoho volnočasových aktivit je realizováno soukromými učiteli nebo pouze laickou veřejností s velkým nadšením pro činnost s dětmi.

8. Výzkumná část

Ve výzkumné části bakalářské práce jsem se zabývala kvantitativním výzkumem, který jsem realizovala na třech základních školách v Jihlavě. Výzkum byl zadán dětem v šesté až deváté třídě a hlavním cílem bylo zjistit způsob trávení volného času těchto dětí a do jaké míry děti využívají organizované formy volného času ve městě.

8.1. Cíle výzkumu, výzkumná otázka a hypotézy

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, jak tráví svůj volný čas děti na 2. stupni základní školy v Jihlavě, a zdali navštěvují některé zájmové aktivity, které jsou jim nabízeny buď ve škole, nebo v rámci volnočasových organizací ve městě. Součástí výzkumu bylo i zmapování poptávky po volnočasových aktivitách, které ve městě chybí a děti by o ně měly zájem.

Výzkumný problém jsem formulovala do této otázky:

Jak tráví svůj volný čas děti na 2. stupni základních škol v Jihlavě?

Před uskutečněním výzkumu jsem si stanovila tyto hypotézy:

Hypotéza č. 1

Dle výzkumu Národního institutu dětí a mládeže z roku 2012 vyplývá, že děti od 13 let tráví svůj volný čas spíše v neorganizované podobě. Proto *předpokládám, že děti z jihlavských 6. a 7. tříd budou trávit volný čas více v organizované formě, naopak starší děti budou mít zájem o neorganizované aktivity.*

Hypotéza č. 2

Po rozhovoru se zástupci ředitelů jihlavských základních škol vyplývá, že *děti ze sportovních tříd základní školy se ve volném čase budou více věnovat sportovním aktivitám než ostatní děti.*

Hypotéza č. 3

Dle předchozí analýzy jednotlivých volnočasových organizací a jejich nabídky *předpokládám, že nabídka volnočasových aktivit v Jihlavě je dostatečná.*

Hypotéza č. 4

K největším organizacím věnujícím se volnočasovým aktivitám v Jihlavě patří ZUŠ a DDM. Z toho *usuzuji, že nejvíce děti tráví volný čas organizovaně právě v ZUŠ Jihlava a DDM Jihlava.*

Hypotéza č. 5

V odborné literatuře (např. Pávková, 1999) je zdůrazňován vliv vrstevníků na jedince. Tento vliv je výrazně znatelný po 12. roku života. Na základě těchto tvrzení se domnívám, že *děti na druhém stupni základní školy v Jihlavě si zájmy ve svém volném čase vybírají podle spolužáků a kamarádů.*

8.2. Metoda výzkumu

Vzhledem k charakteru výzkumu (potřeba většího počtu respondentů) jsem zvolila kvantitativní výzkum realizovaný pomocí dotazníkového šetření. Dotazníkové šetření bylo provedeno na třech různých základních školách v Jihlavě u žáků v 6. až 9. třídě a bylo zcela anonymní. Z důvodu všeobecně známého faktu, kdy bývá velmi nízká návratnost dotazníků, jsem se rozhodla, že u samotného zadávání výzkumného šetření budu přítomna. U dvou základních škol mi tento požadavek byl umožněn, na jedné základní škole se vyplňování dotazníků realizovalo bez mé přítomnosti, ale díky osobní účasti zástupce ředitele byla návratnost dotazníků stoprocentní.

Dotazník (viz. Příloha) je rozdělen na tři části. V první části je žákům představen důvod výzkumu a instrukce k vyplňování dotazníku. Druhou částí je samotný dotazník, kde jsou v úvodu obecné otázky typu pohlaví, bydliště aj. V další části se nacházejí otázky zaměřené na volný čas a v závěru dotazníku jsem se zajímala o konkrétní volnočasové aktivity a návštěvu kroužků. Poslední část je poděkování za spolupráci a vyplnění dotazníku. Dotazníkové šetření obsahuje celkem 14 otázek, z nichž většina otázek je uzavřených a dvě otázky jsou otevřené, kde žáci vypisovali svůj vlastní názor. U otázek uzavřených byla v některých případech použita možnost „jiný, jinde...“ a v případě zvolení této možnosti žáci dopsali konkrétní případ. Předtím, než byl samotný výzkum realizován na základních školách, provedla jsem předchozí výzkum u 5 dětí, ve věku 12 až 14 let, ze svého okolí.

Celkem bylo rozdáno 265 dotazníků se stoprocentní návratností.

8.3. Charakteristika výzkumného vzorku

Dotazníkové šetření jsem prováděla u dětí navštěvujících druhý stupeň základní školy v Jihlavě. Tuto věkovou kategorii jsem si vybrala z důvodu mého studijního zaměření a určité názorové a postoje odlišnosti jednotlivých věkových skupin, což slibovalo zajímavé výsledky.

Výzkum jsem realizovala na třech základních školách v Jihlavě. Výběr škol byl záměrný z důvodu zajištění reprezentativního vzorku. První školou, kde jsem výzkum realizovala, byla ZŠ Rošického. Na této škole jsem dotazníky rozdala ve třídách se sportovním zaměřením. Děti v těchto třídách se věnují buďto fotbalu nebo plavání, kdy výuku těchto sportů (popřípadě rozšířenou výuku tělesné výchovy) absolvují každý den. (Výroční zpráva ZŠ Rošického, 2013) Díky pravidelné sportovní aktivitě jsem předpokládala, že děti se budou věnovat sportovním nebo i jiným aktivitám ve volném čase. Druhou základní školou, na které jsem realizovala výzkum, byla ZŠ Seifertova. Tuto školu jsem si vybrala díky její poloze. ZŠ Seifertova se nachází téměř v centru města a školu navštěvují děti, které mají bydliště v ulicích blízkých náměstí. Tato výhodná poloha je pro děti velmi významným faktorem ohledně trávení volného času. Většina organizací, které nabízejí volnočasové aktivity, se nachází právě v centru města, a proto mají děti velmi blízko k nabízeným volnočasovým činnostem. Základní škola Havlíčkova byla poslední školou, kde jsem realizovala dotazníkové šetření. Tuto základní školu jsem si vybrala z důvodu, že do ní dojíždějí žáci z okolních obcí, nachází se blízko vlakového nádraží a má výhodné spojení MHD, což může být důležitou podmínkou pro výběr volnočasových aktivit v centru města.

8.4. Výsledky výzkumu

Provedeným výzkumem jsem chtěla zjistit, jak tráví volný čas děti na 2. stupni základních škol v Jihlavě a jestli navštěvují některé z nabízených volnočasových kroužků. Součástí výzkumu bylo i potvrzení nebo vyvrácení jednotlivých stanovených hypotéz, které vycházejí z odborné literatury či osobních zkušeností.

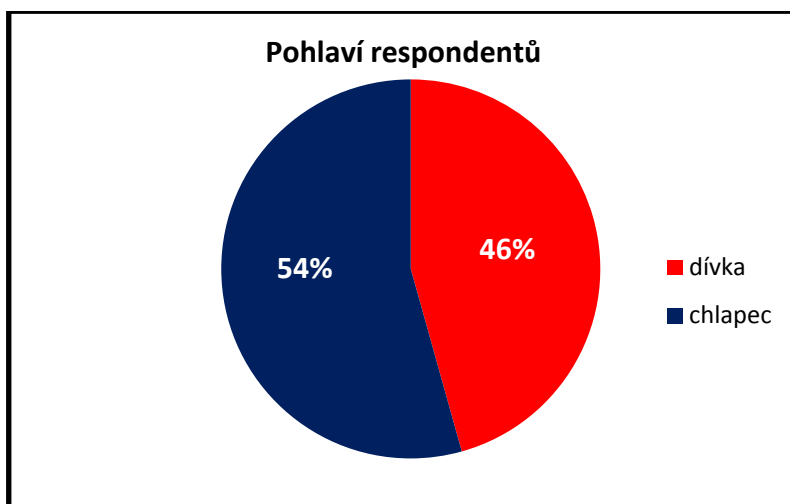

8.4.1. Vyhodnocení jednotlivých otázek v dotazníku

Otázka č. 1: Jakého jste pohlaví?

Výzkumu se zúčastnilo celkem 265 žáků, z toho bylo 121 děvčat (46 %) a 144 chlapců (54 %).

Graf č. 1: Pohlaví respondentů

Otázka č. 2: Do jaké třídy chodíš?

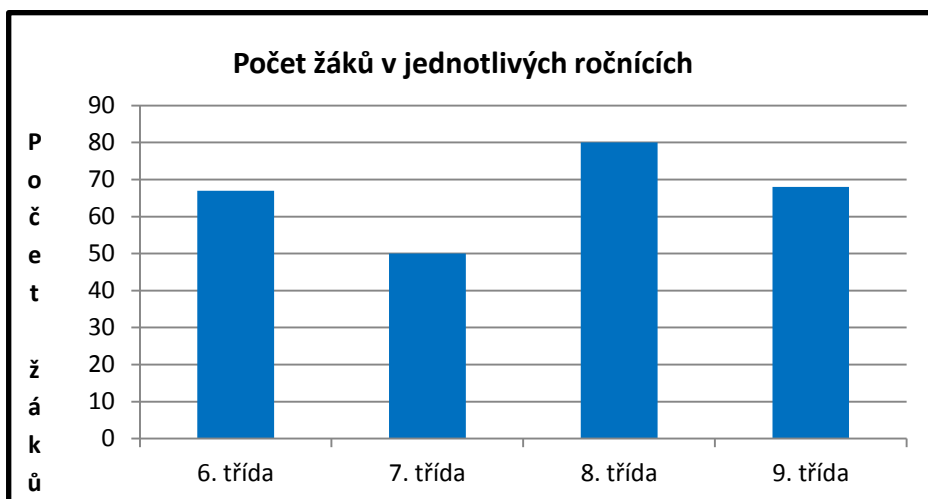
Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 265 žáků z druhého stupně základních škol.

V jednotlivých ročnících se zúčastnil takovýto počet žáků:

Tab. č. 1 Počet žáků v jednotlivých ročnících

Ročník	Počet žáků
6.	67
7.	50
8.	80
9.	68

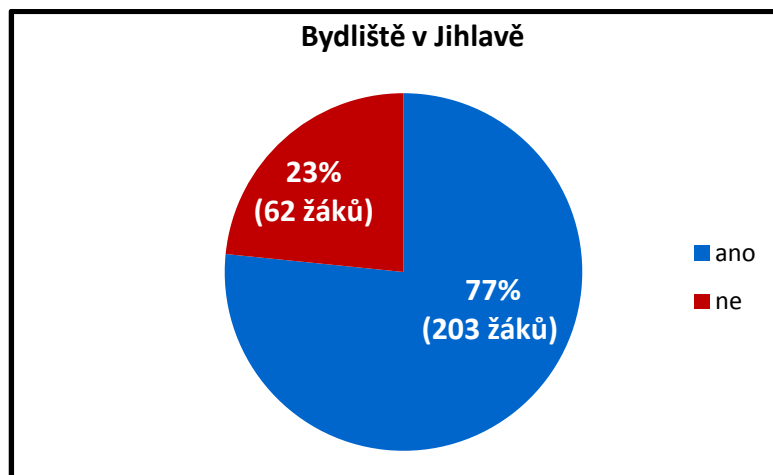
Graf č. 2: Počet žáků v jednotlivých ročnících

Otázka č. 3: Bydlíš v Jihlavě?

V Jihlavě bydlí 77 % dotazovaných žáků (203). Mimo Jihlavu bydlí 23 % žáků (62), ale do Jihlavy dojíždí do školy a někteří zároveň i do zájmových útvarů.

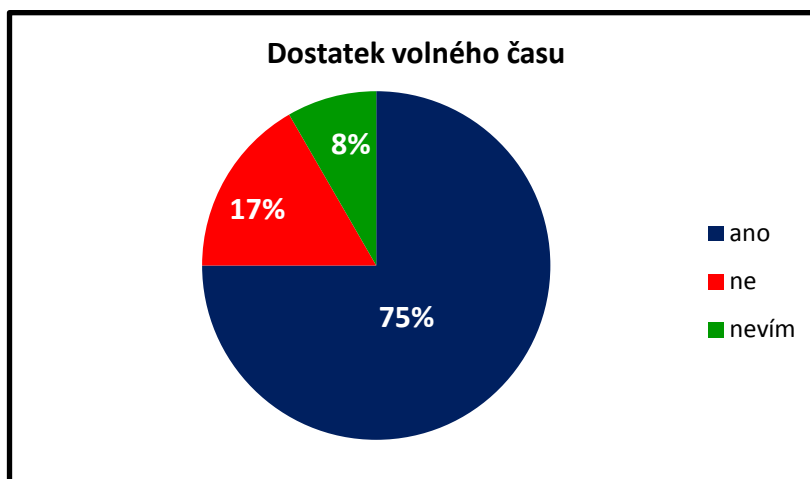
Graf č. 3: Bydliště v Jihlavě

Otázka č. 4: Myslíš, že máš dostatek volného času pro sebe a své zájmy?

75 % žáků (194) si myslí, že má dostatek volného času. 17 % (45) žáků si myslí, že nemá dostatek času a 8 % dětí (26) se neuměly rozhodnout a zvolily odpověď nevím.

Graf č. 4: Dostatek volného času

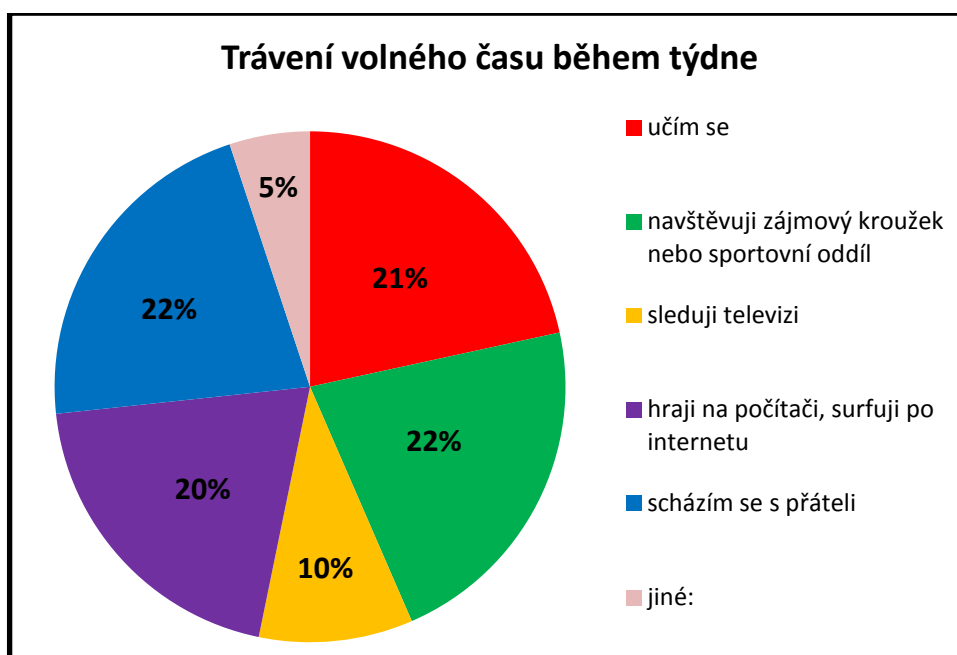

Otázka č. 5: Jak trávíš většinou svůj volný čas během týdne?

V této otázce mohli žáci zvolit nejvýše tři odpovědi, tedy tři aktivity, které nejčastěji v týdnu dělají. Většina žáků druhého stupně tráví svůj volný čas v zájmovém kroužku nebo sportovním oddíle. Pravidelně v týdnu navštěvuje zájmový kroužek či sportovní oddíl celkem 22 % žáků. Druhou nejvýznamnější aktivitou je učení, kdy se 21 % žáků věnuje pravidelně v týdnu učení a domácí přípravě na vyučování. Obdobný počet žáků (22 %), se během týdne schází s přáteli. 20 % žáků využívá ve svém volném čase počítač a internetové připojení. Sledováním televize svůj volný čas vyplňuje 10 % žáků. 5 % dotazovaných tráví svůj čas i jiným způsobem. Nejčastějšími odpověďmi byly: sportování, čtení knih, malování, hraní deskových her, pomoc v domácnosti a yoyování³. Někteří žáci uváděli i své specifické zájmy, mezi ně řadím spravování aut, péče o zvířata nebo ruční práce.

³ Aktivita, při níž děti s yoyem předvádí různé triky. Yoyo funguje na stejném principu jako klasické české jojo s tím rozdílem, že u yoya není napevno k ose připevněn provázek spojující disky, ale provázek je kolem osy pouze obmotán.

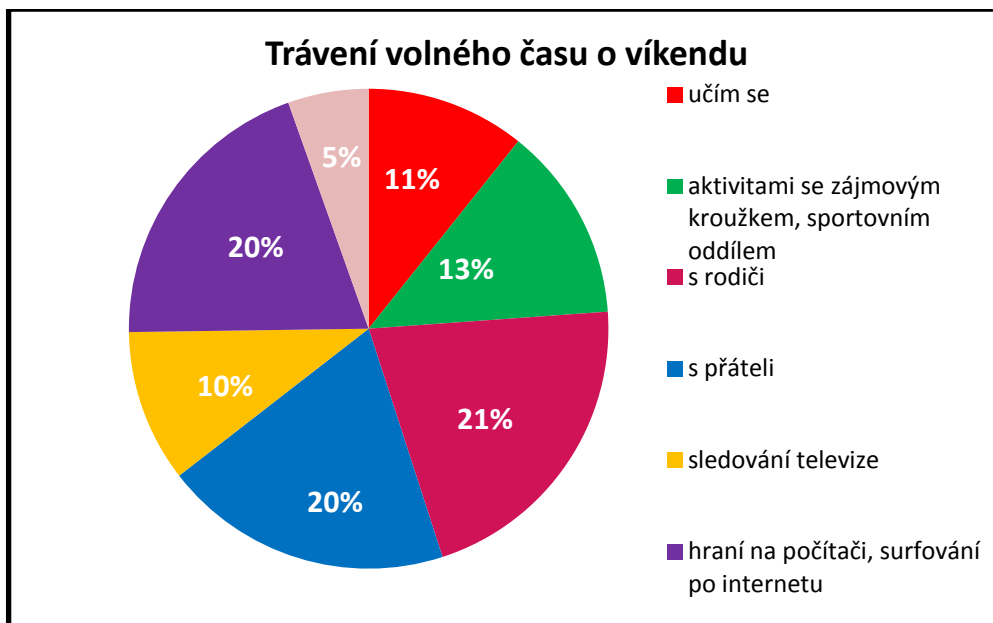
Graf č. 5: Trávení volného času během týdne

Otázka č. 6: Jak trávíš většinou svůj volný čas o víkendu?

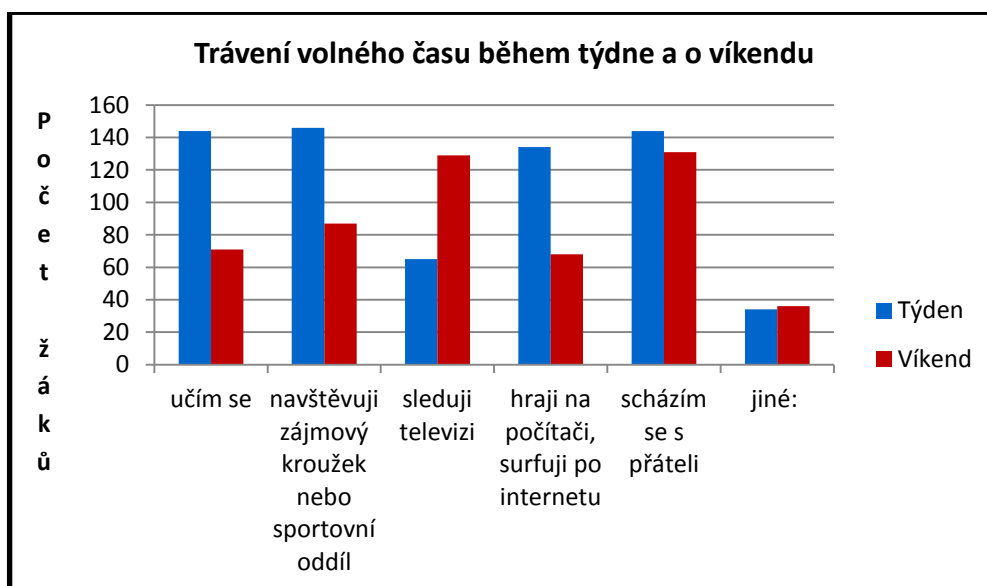
Možnosti trávení volného času o víkendu se skládaly ze stejné nabídky jako možnosti trávení volného času v týdnu. Přidala jsem pouze jednu možnost, a to volný čas o víkendu trávím s rodiči. Tuto možnost jsem přidala z důvodu, jelikož se domnívám, že víkend je hlavní čas pro rodinné aktivity. Moje domněnka se potvrdila, protože 21 % žáků tráví svůj víkendový volný čas aktivitami s rodiči. Druhou nejčastější aktivitou o víkendu je práce na počítači či surfování na internetu, kdy se této činnosti věnuje 20 % žáků. S přáteli se během víkendu schází také 20 % žáků. Část dětí (13 %) navštěvuje i o víkendu zájmový útvar nebo sportovní oddíl. Učení a sledování televize se řadí k aktivitám, které o víkendu dělá pouze malá část žáků. O víkendu se učí 11 % žáků, televizi sleduje 10 % žáků. Jiné víkendové aktivity podniká 5 % žáků. Mezi hlavní tyto aktivity patří yoyování, jízda na koni, péče o sourozence, čtení knih a poslech hudby.

Graf č. 6: Trávení volného času o víkendu

Pro lepší srovnání volnočasových aktivit během týdne a o víkendu přikládám srovnávací graf celkového počtu žáků, věnujících se určité aktivitě. V grafu chybí nejčtetnější možnost víkendové činnosti (aktivity s rodiči), jelikož během týdne tato možnost nebyla poskytnutá a ani ji nikdo z dotazovaných nevedl v možnosti jiné. Z grafu je zřejmé, že o víkendu se výrazněji více sleduje televize než v týdnu. Naopak v týdnu se děti více věnují učení, kdy je příprava do školy aktuálnější než o víkendu.

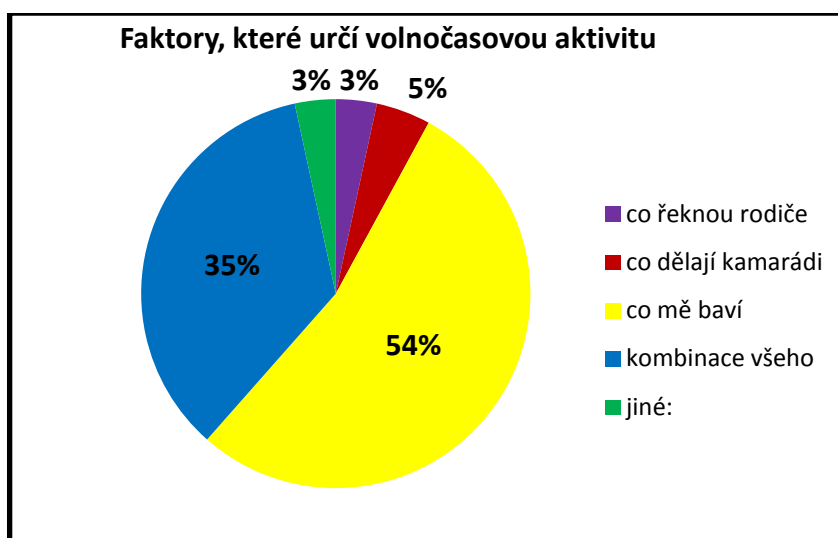
Graf č. 7: Trávení volného času během týdne a o víkendu - porovnání

Otázka č. 7: Podle čeho se rozhoduješ, co budeš dělat ve volném čase?

Většina žáků si náplň svého volného času vybírá dle toho, co je baví (54 %). Druhou početnou skupinou byli žáci, kteří si své aktivity ve volném čase vybírají kombinací tří faktorů, a to dle toho co říknou rodiče, dle toho co dělají kamarádi a dle toho co je baví. Těchto žáků bylo 35 %. Nejméně žáků (9) se rozhoduje o náplni volného času podle toho, co mu říknou rodiče. Možnost jiné zvolilo také 9 žáků, což odpovídá 3 %. Mezi nejčastěji uváděné jiné faktory patří podle nálady, podle známek ve škole, podle jiných povinností.

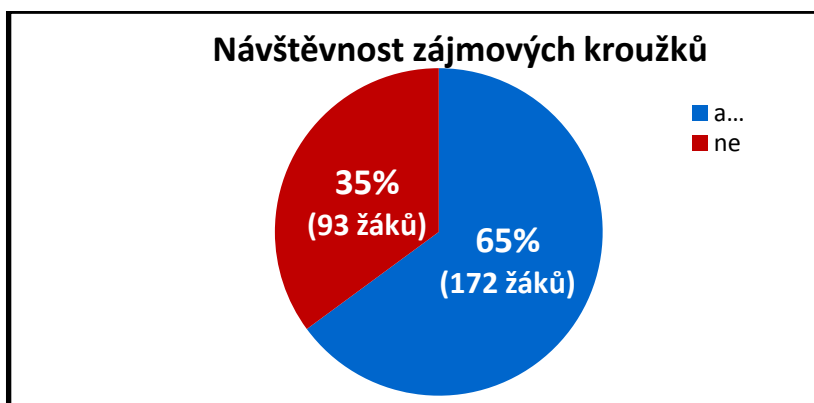
Graf č. 8: Faktory určující volnočasovou aktivitu

Otázka č. 8: Navštěvuješ pravidelně zájmové kroužky?

Pravidelně navštěvuje zájmové kroužky 65 % dotázaných žáků (172). Žádné kroužky nenavštěvuje 35 % žáků (93).

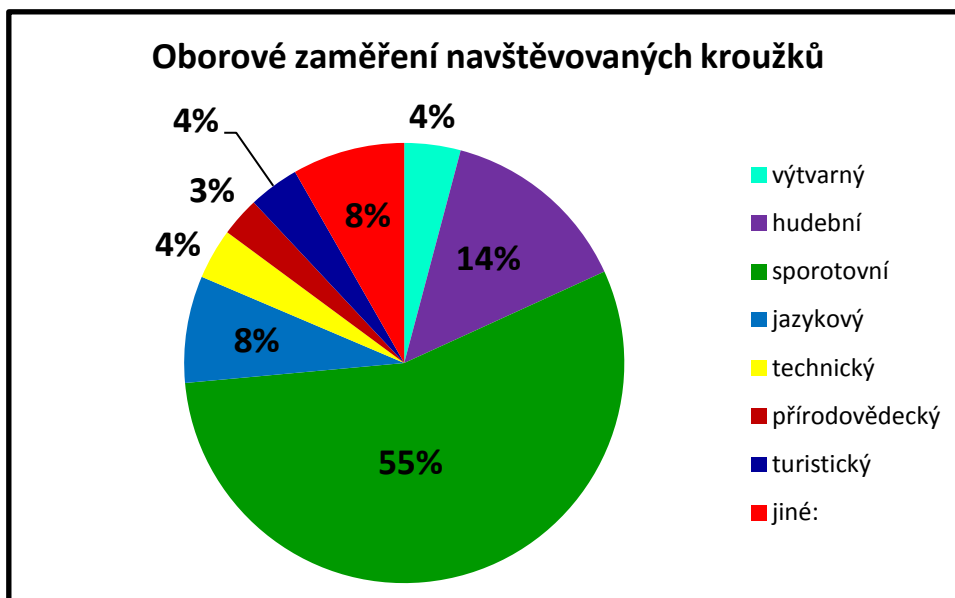
Graf č. 9: Návštěvnost zájmových kroužků

Otázka č. 9: Do jakého oboru spadají zájmové kroužky, které navštěvuješ?

Nejvíce navštěvovanými kroužky jsou ty, které mají sportovní zaměření. Sportovním kroužkům se ve volném čase věnuje 55 % žáků. Hudebnímu oboru se věnuje 14 % dotazovaných. Děti zajímající se o hudbu navštěvují v nejvíce případech ZUŠ Jihlava. Třetí nejpočetnější skupinou navštěvovaných kroužků byla kategorie jiné, kterou uvedlo 8 % žáků. Mezi kroužky v oblasti jiné nejčastěji řadily dramatický kroužek, jízda na koni, taneční kroužek apod. Stejně procentuální zastoupení měly i jazykové kroužky. Žáci se nejčastěji věnují anglickému a německému jazyku. Zbylé oblasti volnočasových aktivit měly zanedbatelnou účast dotazovaných žáků.

Graf č. 10: Oborové zaměření navštěvovaných kroužků

Otázka č. 10: Jaké konkrétní zájmové kroužky navštěvuješ?

Nejvíce dětí navštěvuje fotbal (40 žáků) a plavání (22). Návštěvnost těchto kroužků ovlivnil můj výběr základních škol, kdy ZŠ Rošického má rozšířenou výuku právě fotbalu a plavání. 17 dětí uvedlo, že pravidelně chodí do kroužku výuky anglického jazyka. 11 dětí chodí na florball a 10 dětí se učí hrát na klavír. K dalším kroužkům, které jsou navštěvovány více dětmi, patří taneční klub Street Busters, výtvarný kroužek, horolezecký kroužek, basketbal a jízda na koni. Některé děti mají i specifické zájmy jako historický šerm, řezbářství, tesařství, hra na bicí atd. Pro konkrétní představu o využívaných zájmových kroužkách dětmi na druhém stupni základní školy přikládám tabulku s celkovým výčtem.

Tab. č.2: Návštěvnost zájmových kroužků dle ZŠ

Zájmový kroužek	ZŠ Rošického	ZŠ Seifertova	ZŠ Havlíčková	Celkem děti
fotbal	31	2	7	40
plavání	21	1	-	22
anglický jazyk	7	5	5	17
florball	6	5	-	11
hra na klavír	1	8	1	10
tanec - Street Busters	4	2	3	9
basketbal	3	4	1	8
horolezecký	1	6	1	8
jízda na koni	4	2	2	8
malířský	2	2	4	8
Skaut	-	4	3	7
judo	-	-	7	7
volejbal	5	-	1	6
hra na kytaru	1	2	3	6
dramatický	1	1	4	6
hra na housle	4	1	-	5
gymnastika	-	4	1	5
tenis	2	1	2	5
kuželky	1	2	2	5
aikido	-	2	3	5
ping pong	3	1	-	4
hra na keyboard	2	1	1	4
sportovní aktivity	-	3	1	4
elekto-automatizace	-	3	1	4
parkour	2	-	2	4
hra v hudebním orchestru	3	0	-	3
rybářství	-	2	1	3
fotografický	-	-	3	3
hokej	1	1	-	2
hra na akordeon	-	2	-	2
MMA	-	2	-	2
keramika	1	-	1	2
badminton	1	-	1	2
zpěv	1	-	1	2
hra na flétnu	1	-	1	2
zumba	-	1	1	2
náboženství	-	-	2	2
pěvecký sbor	-	-	2	2
aerobic	-	-	2	2
pony klub - zoo Jihlava	-	-	2	2
atletika	-	-	2	2
házená	-	-	2	2

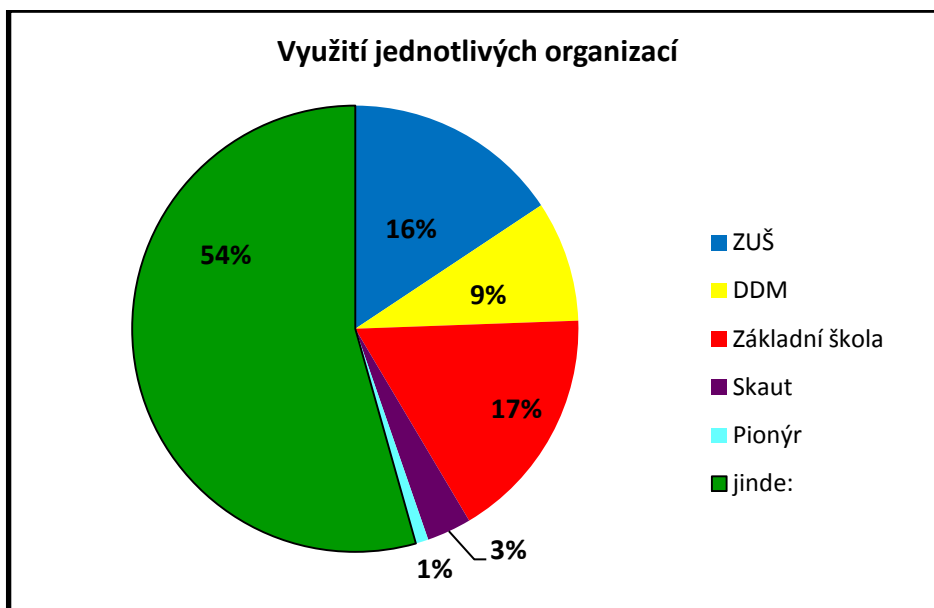

dřevořezba	-	-	2	2
ochránci přírody	-	-	2	2
balet	-	-	2	2
mažoretky	-	1	-	1
hra na violoncello	1	-	-	1
kick box	1	-	-	1
Pionýr	1	-	-	1
Rockenroll	1	-	-	1
hra na saxofon	1	-	-	1
německý jazyk	-	1	-	1
španělský jazyk	-	1	-	1
3d tvorba	-	1	-	1
truhlářství	-	1	-	1
řezbářství	-	1	-	1
Instruktorový klub	-	1	-	1
hra na bicí	-	1	-	1
tesařství	-	-	1	1
počítačový	-	-	1	1
historický šerm	-	-	1	1
dobrovolní hasiči	-	-	1	1
folklórní tance	-	-	1	1

Otázka č. 11: Kde tyto kroužky navštěvuješ?

Nejvíce dětí navštěvuje jednotlivé kroužky v organizacích, které nebyly na výběr a spadají pod možnost jinde. Celkem je těchto dětí 54 %, což odpovídá 118 dětem navštěvujících nějaké zájmové kroužky. Mezi nejčastěji zmiňované jiné organizace patří FC Vysočina, Sokol Jihlava, SK Jihlava, Plavecký klub Axis a Street Busters. Druhou významnou organizací, která nabízí volnočasové aktivity pro děti, jsou jednotlivé základní školy, kde kroužek navštěvuje 17 % dotazovaných žáků. Základní umělecká škola je třetí nejnavštěvovanější organizací, do zájmového útvaru sem dochází 16 % žáků. Dům dětí a mládeže navštěvuje pravidelně 9 % žáků. Zanedbatelnými výsledky jsou návštěvnosti Skauta (3 %) a Pionýra (1 %).

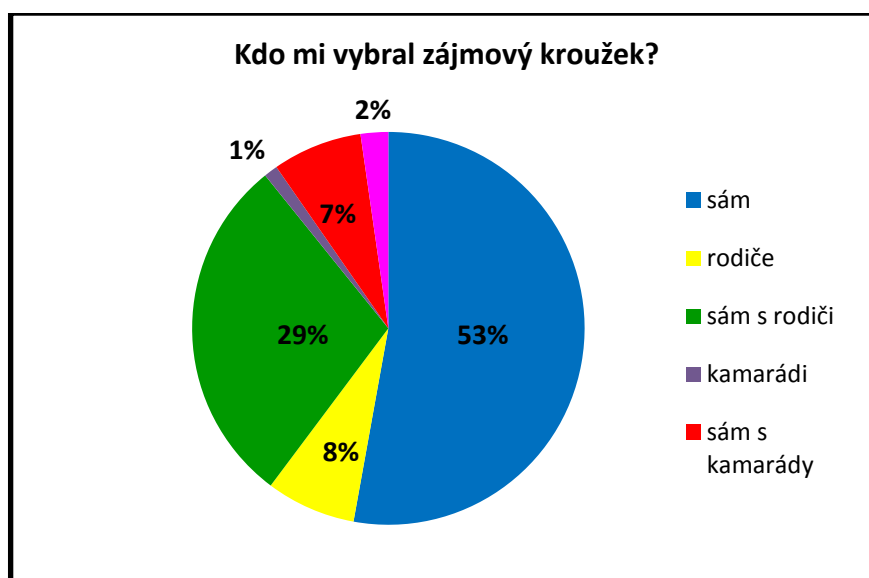
Graf č. 11: Využití jednotlivých organizací

Otázka č. 12: Kdo ti tyto kroužky vybral?

Děti na druhém stupni základní školy si převážně vybírají kroužky samy (53 % dotazovaných žáků). 29 % žákům pomáhali při výběru kroužků rodiče. S obdobnými výsledky skončili skupiny „rodiče“ a „sám s kamarády“. Rodiče vybrali zájmové kroužky 8 % žáků. Dohromady s kamarády si vybralo kroužky 7 % žáků. Minimální počet žáků se řídilo při výběru zájmových kroužků dle toho, co jim poradil někdo jiný (2 %) nebo dle toho, co dělají kamarádi (1 %).

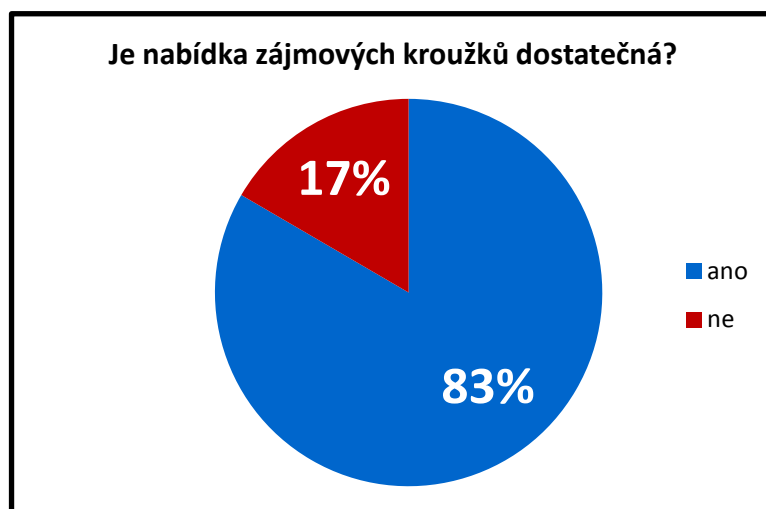
Graf č. 12: Kdo mi vybral zájmový kroužek

Otázka č. 13: Myslíš si, že je nabídka zájmových kroužků v Jihlavě dostatečná?

Většina dotazovaných žáků (83 %) považuje nabídku zájmových kroužků v Jihlavě za dostatečnou. 17 % žáků si myslí, že nabídka dostatečná není a že existují kroužky, které by navštěvovali, ale v Jihlavě se neprovozují.

Graf č. 13: Dostatečnost nabídky zájmových útvarů

Otázka č. 14: Jsou nějaké kroužky, které bys chtěl navštěvovat, a v Jihlavě se nepořádají?

Přestože je většina žáků spokojená s nabídkou volnočasových aktivit v Jihlavě, stále ještě existují aktivity, které by děti chtěly navštěvovat a ve městě nikde organizovány nejsou (popřípadě o nich nevědí). Největší zájem by byl o kroužky yoyování, paintball a lyžování nebo snowboard. Ze sportovních kroužků dětem chybí rugby, baseball, lukostřelba, kick box a parkour. Jednotlivci by měli zájem o kroužky kosmetiky, vaření, golfu, biatlonu, kun-fu atd. Všechny kroužky, které by děti chtěly navštěvovat, jsou přiloženy v tabulce níže.

Tab. č. 3: Poptávka po nerealizovaných aktivitách

Zájmové kroužky	ZŠ Rošického	ZŠ Seifertova	ZŠ Havlíčkova	Celkový zájem
yoyování	1	-	4	5
paintball	2	1	2	5
lyžování, snowboard	3	-	2	5

rugby	4	-	-	4
baseball	1	2	1	4
lukostřelba	1	1	1	3
parkour	2	-	1	3
kickbox	-	2	1	3
fotografický kroužek	-	1	2	3
hokejové družstvo dívek	2	-	-	2
cyklistika	1	-	1	2
počítačový kroužek	1	-	1	2
trampolíny	-	2	-	2
Jiu-Jitsu	-	2	-	2
modelování železnice	-	1	1	2
golf	1	-	-	1
curling	1	-	-	1
vybíjená	1	-	-	1
in-line hokej	1	-	-	1
plážový volejbal	1	-	-	1
airsoft	-	1	-	1
biatlon	-	1	-	1
deskové hry	-	1	-	1
kurz vaření	-	1	-	1
IT kroužek	-	1	-	1
country tance	-	1	-	1
aquabelly	-	1	-	1
lodní modelářství	-	1	-	1
army kroužek	-	-	1	1
roztleskávání	-	-	1	1
norština	-	-	1	1
squash	-	-	1	1
capoiera	-	-	1	1
MTV Dance	-	-	1	1
box	-	-	1	1
historický	-	-	1	1
yoga	-	-	1	1
kosmetický	-	-	1	1
návrhářství	-	-	1	1
kun fu	-	-	1	1
elektro	-	-	1	1

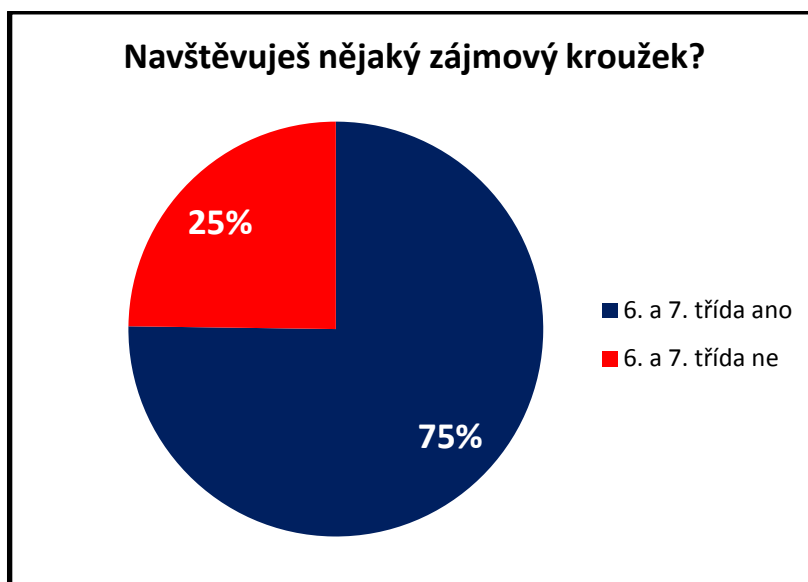
8.4.2. Vyhodnocení hypotéz

Hypotéza č. 1:

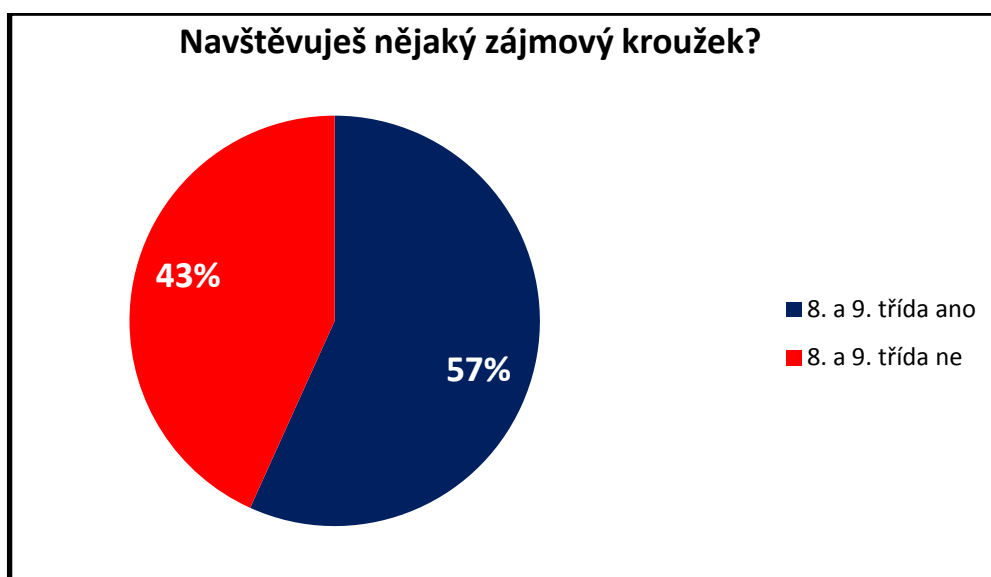
Dle výzkumu Národního institutu dětí a mládeže z roku 2012 vyplývá, že děti od 13 let tráví svůj volný čas spíše v neorganizované podobě. Proto předpokládám, že děti z jihlavských 6. a 7. tříd budou trávit volný čas ve více organizované formě, naopak starší děti budou mít zájem o neorganizované aktivity.

Hypotéza č. 1 se úplně nepotvrdila. Z celkového počtu žáků 6. a 7. třídy (117 žáků) tráví svůj volný čas organizovaně 88 žáků (75 %). Z 8. a 9. tříd se dotazníkového šetření zúčastnilo 148 žáků. Organizovaných volnočasových aktivit v jednotlivých zařízeních se účastní 84 žáků (57 %). Děti navštěvující 6. a 7. třídu navštěvují organizované volnočasové aktivity více než děti staršího věku, ale i u dětí v 8. a 9. třídě převažují ve volném čase organizované aktivity. Jedním z důvodů tohoto výsledku může být, že děti ze 6. a 7. tříd začínají navštěvovat jiné aktivity než na prvním stupni základní školy, kdežto starší děti pokračují v jejich oblíbených aktivitách a nové kroužky si ve větší míře nehledají.

Graf č. 14: Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek 6. a 7. ročník

Graf. č. 15: Navštívuješ nějaký zájmový kroužek 8. a 9. ročník

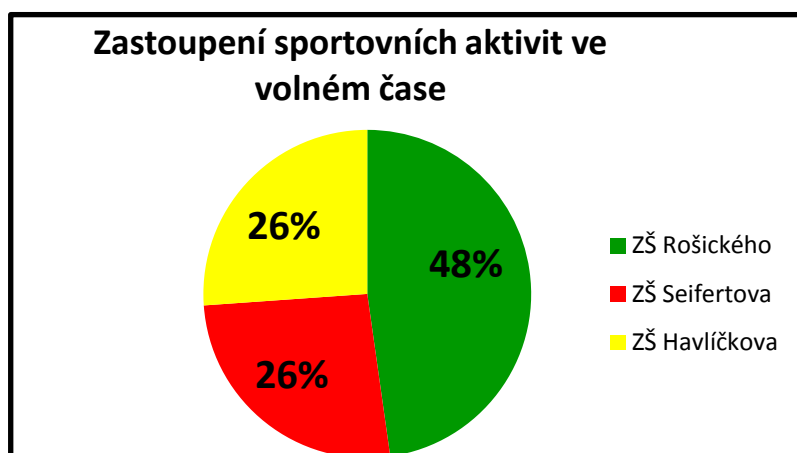

Hypotéza č. 2

Po rozhovoru se zástupci ředitelů jihlavských základních škol vyplývá, že děti ze sportovních tříd základní školy se ve volném čase budou více věnovat sportovním aktivitám než ostatní děti.

Hypotéza č. 2 se potvrdila. Nejvíce sportovních aktivit ve volném čase provozují děti ze ZŠ Rošického. Žáci z této základní školy využívají volný čas ke sportování ze všech žáků, kteří ve svém volném čase sportují, nejvíce (48 %). Děti z této základní školy se hlavně věnují fotbalu (FC Vysočina) a plavání (Axis club), jež mají v rámci výuky ve sportovních třídách. Ve volném čase děti absolvují tréninky, soustředění nebo závody. Zbylé dvě základní školy mají stejný počet sportujících žáků (26 %). Tito žáci se věnují taktéž hodně fotbalu, dále pak gymnastice, florballu, judu aj. Překvapujícím výsledkem je, že na všech třech základních školách děti tráví organizovaný volný čas nejvíce právě sportem.

Graf č. 16: Zastoupení sportovních aktivit ve volném čase podle jednotlivých základních škol

Hypotéza č. 3

Dle předchozí analýzy jednotlivých volnočasových organizací a jejich nabídky, předpokládám, že nabídka volnočasových aktivit v Jihlavě je dostatečná.

Po provedení dotazníkového šetření, kde byla otázka: „*Myslíš si, že je nabídka zájmových kroužků v Jihlavě dostatečná?*“ se moje hypotéza potvrdila. 83 % žáků uvedlo, že nabídku zájmových útvarů v Jihlavě považují za dostatečnou (viz. graf č. 13). Žáci, kteří si myslí, že nabídka zájmových aktivit není dostatečná, nejčastěji uváděli, že jim chybí především sportovní aktivity (lyžování, snowboard nebo rugby) a aktivity nové jako například yoyování nebo paintball. Žáci, kteří uvedli, že žádné zájmové kroužky nenavštěvují, často do této otázky dopisovali, že i kdyby byl výběr aktivit co nejrozmanitější, žádnou by určitě nenavštěvovali. Hlavními důvody byly časové možnosti, nutnost učení a nechuť trávit čas organizovaně.

Hypotéza č. 4

K největším organizacím věnujícím se volnočasovým aktivitám v Jihlavě patří ZUŠ a DDM. Z toho usuzuji, že nejvíce dětí tráví organizovaně volný čas právě v ZUŠ Jihlava a DDM Jihlava.

Hypotéza č. 4 se po provedení dotazníkového šetření nepotvrdila (viz. graf č. 11). Z výsledků výzkumu je zřejmé, že dnešní děti (popřípadě rodiče) se již striktně nedrží starých a zavedených organizací, ale mají zájem i o nové, které velmi často

pružně reagují na novou poptávku po zájmových činnostech. Za minulého režimu bylo na výběr jenom mezi pár schválenými organizacemi. Mnoho těchto organizací působí dodnes a stále má svoji stálou klientelu. Činnost těchto organizací často profituje ze zavedených pořádků, vytvoření si dobrého jména, kvalifikovanými a léta zkušenými pracovníky aj.

Ovšem 54 % dětí navštěvujících nějaký zájmový kroužek, navštěvuje tento kroužek v jiné organizaci, než jsou DDM, ZUŠ, Skaut a Pionýr apod. Nejvíce navštěvovanými jinými organizacemi jsou především sportovní kluby, jak již bylo zmíněno ve vyhodnocení otázky č. 11. Hlavní důvody poklesu zájmu o „klasické“ organizace věnující se volnému času dětí a mládeže může být preferovaná skladba zájmových útvarů, kdy je v dnešní době důraz kladen hlavně na jazykové dovednosti, sportovní zdatnost a znalost informačních technologií, čemuž odpovídají i zvolené kroužky. Dům dětí a mládeže má širokou oblast působnosti, ale díky převaze těchto zájmů jsou většinou voleny specializované sportovní oddíly, které vedou zkušení trenéři a bývalí sportovci a zajišťují možnost určitého „profesionálního“ uplatnění. Výuku jazyků děti často navštěvují v jazykových školách, které se věnují pouze výuce jazyka s kvalifikovaným lektorem nebo rodilým mluvčím. Základní umělecká škola je specializovaným pracovištěm, ale se zaměřením na talentované děti. Pokles dětí v této organizaci je udáván i kvůli ekonomické situaci jednotlivých rodin v České republice. V ZUŠ se totiž platí školné, které je pro mnoho rodin velkým zásahem do rozpočtu a v případě hry na hudební nástroj je nutné i tento nástroj pořídit, což nebývá levnou záležitostí.

Druhou nejčastěji využívanou možností (17 %) je návštěva zájmových kroužků na základní škole v rámci školního klubu nebo mimoškolní výuky. Velkým plusem aktivit konaných na základní škole je minimální účast samotných rodičů. Děti zůstanou na kroužek ve škole a rodiče nemusí zajišťovat odvoz na jiné místo. Z informací podaných zástupci ředitelů jednotlivých základních škol, kde jsem prováděla výzkum, vyplývá, že tato forma zájmové činnosti přináší pro děti i mnohem akceptovatelnější formu trávení volného času. Děti jsou ve známém prostředí s ostatními žáky, které znají a kroužky ve většině případů vedou jejich učitelé. Po ekonomické stránce přijdou kroužky na základní škole levněji než v ostatních organizacích, což může být při volbě kroužků v dnešní době velmi podstatný fakt.

Na třetí a čtvrté příčce se umístily již „klasické“ organizace. 16 % žáků na druhém stupni navštěvuje ZUŠ. Nejčastěji děti v ZUŠ navštěvují hru na hudební

nástroj nebo výtvarný kroužek. Dům dětí a mládeže, i přes velmi pestrou nabídku činností, využívá při volnočasových aktivitách pouze 9 % žáků. Organizace typu Skaut a Pionýr mají velmi zanedbatelnou návštěvnost a ve většině případů se jedná o děti, které volný čas v těchto organizacích tráví od raných dětských let, popřípadě celá rodina se věnuje aktivitám s těmito organizacemi spojenými.

Hypotéza č. 5

V odborné literatuře (např. Pávková, 1999) je zdůrazňován vliv vrstevníků na jedince. Tento vliv je výrazně znatelný po 12. roku života. Díky tomuto tvrzení se domnívám, že děti na druhém stupni základní školy v Jihlavě si zájmy ve svém volném čase vybírají podle spolužáků a kamarádů.

Hypotéza č. 5 se nepotvrdila. Žáci, kteří se zúčastnili mého dotazníkového šetření, nejčastěji uváděli, že si zájmový kroužek vybrali sami (53 %). Značná část žáků (29 %) uvedla, že své aktivity vybíralo spolu s rodiči. Společně s kamarády si zájmové útvary pro volný čas vybralo 7 % dětí a pouze 1 % dětí vybrali zájmové aktivity kamarádi. Těmto výsledkům odpovídají i výsledky získané na téma *Podle čeho se rozhoduješ, co budeš dělat ve volném čase*. I v tomto případě žáci uváděli, že náplň volného času si volí, dle toho co je baví a zajímá (54 %). Volnočasovou náplň u 35 % žáků ovlivňuje více faktorů (co mě baví, co říkají rodiče, co dělají kamarádi). V tomto případě můžeme pozorovat určitý vliv vrstevníků na volbu aktivit ve volném čase. Touto otázkou, ale byla sledována veškerá náplň volného času ať již organizovaná či neorganizovaná, tudíž sem žáci zcela logicky zařazovali i vliv vrstevníků, s kterými tráví určitou část volného času spíše v neorganizované podobě. U výběru konkrétního organizovaného kroužku již ale kamarádi a spolužáci takový vliv neměli (viz. příložené výsledky).

Poslední výzkumy viz. například Děti v ringu dnešního světa, realizovaného v národním projektu Klíče pro život ukazují, že děti ve věku 10 -12 let tráví svůj volný čas nejčastěji s rodiči a sourozenci a až na třetí pozici jsou kamarádi ze školy (cca 63 %). Starší děti, 13 -15 let, tráví svoje volno nejčastěji s kamarády ze školy (cca 65 %) a až následně s rodiči a sourozenci. Z mého výzkumu provedeného v Jihlavě svůj volný čas tráví s kamarády nebo zohledňují svůj výběr aktivit dle kamarádů 48 žáků z 6. a 7. tříd, což odpovídá 18 % ze všech zúčastněných žáků. Naopak žáků ze starších ročníků (8. a 9. třída) se v rámci svého volného času nechává ovlivňovat kamarády 57

jedinců, což je 22 % ze všech dotazovaných. Z výše zmíněných čísel je vidět, že rozdíly mezi jednotlivými ročníky nejsou nijak markantní a jsou velmi podobné jako výsledky z výzkumu prováděného v projektu Klíče pro život.

8.4.3. Shrnutí

Děti mají podle svého názoru dostatek volného času. Pouze 17 % dětí uvedlo, že nemá dostatek volného času. Nedostatek volného času děti často komentovaly nutností přípravy do školy. Děti, které se věnují nějakému sportu na „profesionální“ úrovni též uváděly, že veškerý volný čas jim zaberou tréninky a účast na soutěžích. Přestože je v médiích (např. IHNEED.cz, 2013) často poukazováno na skutečnost, že děti mají pouze minimální pohybovou aktivitu, v mém výzkumu se toto tvrzení nepotvrdilo, jelikož většina dětí se ve volném čase věnuje sportování ať již během týdne v nějakém sportovním klubu či o víkendu se sportovním klubem či samostatně. Sledování televize, hraní na počítači apod. se ze zjištěných výsledků věnují ve většině případů děti, které nenavštěvují žádný zájmový kroužek nebo o víkendu nepodnikají společné aktivity s rodiči. Samotnou náplň volného času si děti určují převážně sami a to podle toho, co je baví. 65 % žáků, které absolvovaly dotazníkové šetření, navštěvuje zájmové kroužky, které si vybraly samy, popřípadě s rodiči. Nabídku zájmových útvarů v Jihlavě považují žáci na druhém stupni základní školy za dostatečnou. Nejvíce jim chybí kroužky, které by se věnovaly novým a méně rozšířeným sportovním činnostem (yoyování, paintball, rugby, lukostřelba), popřípadě specifické zájmům (historický kroužek, kosmetický kroužek, vaření, kun-fu, aquabelly, norský jazyk aj.).

9. Závěr

Efektivní využívání volného času je důležité jak pro dospělé, tak samozřejmě i pro děti. U dětí je volný čas důležitý k odpočínutí od školních povinností, věnování se činnostem, které je baví a rozvíjí a také k navazování společenských kontaktů, které jsou velmi důležité pro správný rozvoj dítěte.

Volný čas a jeho efektivní náplň je otázka, kterou se zabývá velké množství odborníků ať již na teoretické úrovni nebo praktickými výzkumy. Teoretické výsledky práce zajímají spíše odborníky, ale výsledky z praktických výzkumů jsou podnětné

nejen pro lidi, kteří pracují s dětmi a mládeží, ale také pro širokou laickou veřejnost. Jedním z posledních výsledků zveřejňovaných v médiích je znatelný pokles sportovní aktivity u dětí, kdy děti často sportují jenom ve škole v rámci povinné tělesné výchovy. (Kalman, Vašíčková, 2013) Dalším, médií často zdůrazňovaným jevem je, že děti se více věnují novým technologiím (sledování televize, hraní na počítači, komunikace přes mobilní telefon apod.). Tyto výsledky jsou velmi alarmující a v médiích podávány pouze jako jediné možnosti, které děti využívají ve svém volném čase. (Novinky.cz, 2014) Tato ostrá vyhraněnost ovšem není správná, protože i dnes se děti věnují velmi rozličným zájmům a ne všechny tráví svůj volný čas pouze s technickými přístroji 20. a 21. století, jak ukazují i výsledky mého provedeného výzkumu v Jihlavě.

Samotný výzkum pomocí dotazníkového šetření jsem prováděla po pečlivém nastudování odborné literatury a ujasnění si důležitých pojmů a definic v oblasti volného času a volnočasových aktivit. K teoretickým podkladům této práce patřilo i zmapování jednotlivých organizací, které se v Jihlavě věnují volnému času dětí a mládeže. K mému překvapení v Jihlavě nepůsobí jenom celorepublikově známé organizace typu ZUŠ, DDM, Skaut, Sokol apod., ale i spousta místních organizací zajišťující hlavně sportovní a taneční aktivity. Složení samotných volnočasových aktivit je velmi pestré a určitě má možnost si vybrat každý (informace o jednotlivých organizacích a jejich činnosti je běžně dostupná na internetových stránkách), kdo projeví o určité zaměření zájem.

Dospělým pohledem se zdá Jihlava jako ideální prostředí v oblasti volného času dětí a mládeže. Proto mě velmi zajímaly výsledky dotazníkového šetření, které jsem na třech základních školách v Jihlavě prováděla (ZŠ Rošického, ZŠ Seifertova, ZŠ Havlíčkova) u žáků na druhém stupni v průběhu měsíců únor a březen 2014. Výběr škol byl záměrný, z důvodu zajištění alespoň určité reprezentativnosti získaných dat. Z dotazníkového šetření jsem chtěla zjistit, jak tráví děti v dnešní době svůj volný čas, jestli ho mají dostatek a zdali navštěvují nějaké organizované zájmové kroužky. Poslední otázka dotazníku se týkala zjištění nedostatků v nabídce jednotlivých volnočasových aktivit v Jihlavě.

Výsledky získané vyhodnocením dotazníkového šetření ukázaly, že děti v Jihlavě se nejvíce ve volném čase věnují sportování a to organizovaně ve sportovních klubech nebo se svými rodiči. Tudíž mediálně rozšířená informace, že dnešní děti ke sportu nemají pozitivní vztah, v Jihlavě příliš neplatí. Trávení volného času u televize nebo počítačů je u dětí ale velmi oblíbenou činností. Z výzkumu ovšem

vyplývalo, že tuto aktivitu si volí děti, které většinou nenavštěvují žádný zájmový kroužek ani rodiče jim neposkytují podněty k efektivní náplni volného času. 65 % z dotazovaných žáků uvedlo, že pravidelně navštěvují nějaký zájmový kroužek a tento kroužek si vybrali sami nebo s pomocí rodičů. Z tohoto výsledku můžeme vyzorovat, že dnes je kladen při výběru kroužků velký důraz na děti, aby navštěvovaly kroužky, které je budou bavit a zajímat. Většina dětí považuje nabídku zájmových kroužků za dostatečnou. Děti uváděly i kroužky, které jim ve městě chybí, jedná se především o kroužky, které nově vznikají v poslední době nebo o sportovní činnosti, které by se ovšem podle zjištěných výsledků nezvládly kapacitně naplnit.

Výsledky výzkumu mohou posloužit široké veřejnosti, rodičům, učitelům i pracovníkům v oblasti volného času. Rodiče z výzkumu mohou zjistit, co děti baví, jak tráví svůj volný čas a podle toho zajistit další efektivní změny. Pro učitele je důležitým výsledkem, že děti i ve svém volnu věnují určitý čas přípravě do školy a samotnému učení. Ovšem nejenom otázka přípravy do školy je pro učitele přínosná. Každý, alespoň třídní učitel, by měl mít představu, co kterého žáka baví, zajímá a v čem může vynikat. Pracovníci věnující se dětem ve volném čase z výsledků výzkumu mohou zjistit, jaké jsou zájmové tendence žáků v 21. století. Po větším průzkumu zájmu o určitou aktivitu, jsou to podnětné informace k rozšíření nabízených činností a popřípadě vyřazení kroužků, o které děti již zájem nemají. Pro jednotlivé volnočasové organizace mohou být důležité i výsledky ohledně návštěvnosti jednotlivých organizací, kdy například Dům dětí a mládeže navštěvují děti jenom z určitých základních škol, což může být podnět pro větší propagaci na ostatních základních školách.

10. Seznam použitých zdrojů

- Aerobic - Latino dance. SOKOL JIHLAVA. *Sokol Jihlava* [online]. 2008 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.sokoljihlava.cz/clanky/jednotlive-oddily/aerobik---latino-dance.html>
- Aktuální znění zákona o pedagogických pracovnících k 1. září 2012. MŠMT. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2014 [cit. 2014-02-09]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/aktualni-zneni-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-k-1-zari>
- BOCAN, Miroslav et al. *Děti v ringu dnešního světa: Hodnotové orientace dětí ve věku 6 až 15 let*. 1. vyd. Praha: Národní institut dětí a mládeže MŠMT, 2012, 98 s. ISBN 978-80-87449-24-0.
- BUŘÍNSKÁ, Barbora. Sport dětem nevoní, dvakrát víc času tráví u počítače a televize. *Novinky.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/325605-sport-detem-nevoni-dvakrat-vic-casu-travi-u-pocitace-a-televize.html>
- Club. *Street Busters* [online]. 2012 [cit. 2014-02-22]. Dostupné z: <http://www.streetbusters.cz/club.php>
- Co děláme. *Vrakbar Jihlava: nízkoprahový klub* [online]. 2014 [cit. 2014-02-21]. Dostupné z: http://nzdm.vrakbar.cz/?page_id=26
- České děti tloustnou a nesportují. Ve škole nemají tolik pohybu, varuje psychologka. *IHNED.cz* [online]. 2013 [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://sport.ihned.cz/c1-60625600-ceske-deti-tloustnou-a-nesportuji-ve-skole-nemaji-tolik-pohybu-varuje-psychologka>
- ČSÚ. *Sčítání lidu, domů a bytů 2011* [online]. 2011 [cit. 2014-02-19]. Dostupné z: [http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=podle
tematu&tu=30628&th=&v=&vo=H4sIAAAAAAAAAAFvzloG1uIhBMCuxLFGvtCQzR88jsTjDN7GAIf3WwcNiCReZGZjcGLhy8hNT3BKTS_KLPBk4SzKKUosz8nNSKgrsHRhAgKecA0gKADF3CQNnaLBrUIBjkKNvcSFDHQMDhhqGCqCiYA__cLCiEgZGvxIGdg9_Fz__EMeCEgY2b38XZ89gIIvLxTHEP8wx2NEFJM4ZHOIY5u_t7-
MJ1OIP5IdEBkT5OwU5RgH5IUB9fo4ePq4uIDtZSxhYw1yDolzXstJzEvX88wrSU1PLRJ6tGDJ98Z2CyYGRk8G1rLEnNLUiiIGAYQ6v9LcpNSitjVTZbmnPOhmAjq44D8QIDDwAK10C_KF2coe4ugU6uPtWMLA4eni6hcSEAZ0FntUmHOQgbFZBQC3-
QasWwEAAA..&vseuzemi=null&v](http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=podle%20tematu&tu=30628&th=&v=&vo=H4sIAAAAAAAAAAFvzloG1uIhBMCuxLFGvtCQzR88jsTjDN7GAIf3WwcNiCReZGZjcGLhy8hNT3BKTS_KLPBk4SzKKUosz8nNSKgrsHRhAgKecA0gKADF3CQNnaLBrUIBjkKNvcSFDHQMDhhqGCqCiYA__cLCiEgZGvxIGdg9_Fz__EMeCEgY2b38XZ89gIIvLxTHEP8wx2NEFJM4ZHOIY5u_t7-MJ1OIP5IdEBkT5OwU5RgH5IUB9fo4ePq4uIDtZSxhYw1yDolzXstJzEvX88wrSU1PLRJ6tGDJ98Z2CyYGRk8G1rLEnNLUiiIGAYQ6v9LcpNSitjVTZbmnPOhmAjq44D8QIDDwAK10C_KF2coe4ugU6uPtWMLA4eni6hcSEAZ0FntUmHOQgbFZBQC3-QasWwEAAA..&vseuzemi=null&v)

- DDM JIHLAVA. *Nabídka ZÚ*. 2013. Dostupné z:
http://www.ddmjihlava.cz/images/dokumenty/zu/nabidka_zu_1314.pdf
- Děti. AIKIDO JIHLAVA. *Aikido Jihlava* [online]. 2014 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z:
<http://www.aikido-jihlava.cz/index.php?page=8&tr=1>
- DIVOČÁCI. *Souhrnná zpráva o činnosti střediska Jihlava Divočáci: za rok 2012*. 2012. Dostupné z: <https://docs.google.com/file/d/0B6jicNcbrZOxd1RGV1VOVzlxWjQ/edit?pli=1>
- Dřeváček. *Folklorní sdružení České republiky* [online]. 2013 [cit. 2014-02-22]. Dostupné z:
<http://www.folklornisdruzeni.cz/drevacek>
- DŮM DĚTÍ A MLÁDEŽE. *Almanach Domu dětí a mládeže Jihlava - 50: 1954-2004*. 2004.
- Erko - nízkoprahové zařízení. *Oblastní Charita Jihlava* [online]. 2014 [cit. 2014-02-21]. Dostupné z: <http://jihlava.charita.cz/NZDM/erko/#Program>
- FUNGYM. SOKOL JIHLAVA. *Sokol Jihlava* [online]. 2008 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z:
http://www.sokoljihlava.cz/clanky/jednotlive-oddily/mladsi-zaci_-zakyne.html
- HÁJEK, Bedřich et al. *Děti, vedoucí, volný čas*. 1. vyd. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT, 2004, 120 s. ISBN 80-86784-06-1.
- HÁJEK, Bedřich et al. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 239 s. ISBN 978-80-7367-473-1.
- HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, 176 s. ISBN 80-7178-927-5.
- JANIŠ, Kamil. *Úvod do problematiky volného času*. 1. vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2009. ISBN 978-80-7248-530-7.
- Junioři. AIKIDO JIHLAVA. *Aikido Jihlava* [online]. 2014 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z:
<http://www.aikido-jihlava.cz/index.php?page=11&tr=1>
- KALMAN, Michal a Jana VAŠÍČKOVÁ. *Zdraví a životní styl: děti a školáků*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013. ISBN 978-80-244-3409-4.
- Kam za sportem. *Magistrát města Jihlava* [online]. 2014 [cit. 2014-02-22]. Dostupné z:
http://tic.jihlava.cz/vismo/o_utvar.asp?id_org=100399&id_u=1016&p1=1030

- Kam za sportem. *Magistrát města Jihlava* [online]. 2014 [cit. 2014-02-22]. Dostupné z: http://tic.jihlava.cz/vismo/o_utvar.asp?id_org=100399&id_u=1017&p1=1031
- KAPLÁNEK, Michal. *Nauka o volném čase: Studijní texty pro pedagogy volného času*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2011, 46 s.
- KLUKAN, Petr. Ředitelem DDM bude V. Prokop. *Jihlavské listy* [online]. 2011 [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: <http://www.jihlavske-listy.cz/clanek9625-reditelem-ddm-bude-v-prokop.html>
- KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. 1. vyd. Brno: Paido, 2011, 101 s. ISBN 978-80-7315-223-9.
- KRACLOVÁ, Petra. *Almanach 2005: Almanach k 85. výročí založení skautingu v Jihlavě*. Jihlava: Junák, 2005.
- Krasobruslení. *HC Dukla Jihlava* [online]. 2014 [cit. 2014-02-22]. Dostupné z: <http://www.hcdukla.cz/krasobrusleni.asp>
- Kurzy. *Lezecké centrum Jihlava* [online]. 2012 [cit. 2014-02-22]. Dostupné z: <http://www.lezecke-centrum-jihlava.cz/kurzy.html>
- MAGISTRÁT MĚSTA JIHLAVY. *ANALÝZA POČTU PŘEDŠKOLÁKŮ A ŠKOLÁKŮ*. Jihlava, 2011.
- Mládežnická koncepce. *FC Vysočina* [online]. 2014 [cit. 2014-02-22]. Dostupné z: <http://www.fcvysočina.cz/zobraz.asp?t=mladeznicka-koncepce>
- Nabídka ZÚ. *DDM Jihlava* [online]. 2014 [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: <http://www.ddmjihlava.cz/index.php/krouzky/nabidka-zu>
- NĚMEC, Jiří et al. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času: pro doplňující pedagogické studium*. 1. vyd. Brno: Paido, 2002, 119 s. ISBN 80-7315-012-3.
- Nevládní neziskové organizace - NNO. *RIS: Regionální informační servis* [online]. 2012 [cit. 2014-01-02]. Dostupné z: <http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/kralovehradecky-kraj/regionalni-informace/nno/>
- Nízkoprahový klub Vrakbar Jihlava. *Oblastní Charita Jihlava* [online]. 2014 [cit. 2014-02-21]. Dostupné z: <http://jihlava.charita.cz/NZDM/vrakbar/>

- Novela školského zákona (č. 472/2011 Sb.) - výklady a informace. MŠMT. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2014 [cit. 2014-02-09]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novela-skolskeho-zakona-vyklady-a-informace>
- Obecně závazná vyhláška č. 3/2007. In: Magistrát města Jihlavy, 2007. Dostupné z: <http://www.zsrosi.cz/vyrzp1213/priloha1.pdf>
- PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 232 s. ISBN 80-7178-295-5.
- PIONÝRSKÁ SKUPINA KAMARÁD. *Tábor Lovětín* [online]. 2007 [cit. 2014-02-19]. Dostupné z: <http://www.lovetin.tym.cz/o%20nas.html>
- Pionýrské skupiny a oddíly. KRAJSKÁ ORGANIZACE PIONÝRA KRAJE VYSOČINA. *Pionýr* [online]. 2014 [cit. 2014-02-19]. Dostupné z: <http://vysocina.pionyr.cz/index.php?page=skupiny>
- Prezentace SK Jihlava. *Sportovní klub Jihlava* [online]. 2014 [cit. 2014-02-22]. Dostupné z: <http://www.skjihlava.cz/137-prezentace-sk-jihlava.html>
- Prezentace Vymezení a funkce volného času, Fakulta sportovních studií MU. *Fakulta sportovních studií MU* [online]. 2014 [cit. 2014-02-22]. Dostupné z: www.fsps.muni.cz/~juva/Pg-VC-1/2Rysy-VC_J14.ppt
- PROKEŠOVÁ, Miriam. *Teze k pedagogice volného času: aneb vše na světě má svůj čas*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2002, 67 s. ISBN 80-7042-249-1.
- PROKEŠOVÁ, Miriam. *Volný čas a co s ním?*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2004, 43 s.
- PROKOP, Vilibald. Ředitel DDM Jihlava, rozhovor na téma: Volnočasové aktivity a jejich nabídka v DDM Jihlava, 2014.
- PRŮCHA, Jan et al. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008, 322 s. ISBN 978-80-7367-416-8.
- PS T. O. MEŠNICE. *T. O. Mešnice* [online]. 2014 [cit. 2014-02-19]. Dostupné z: http://mesnice.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=55&Itemid=55
- Rope Skipping: 10-14 let. SOKOL JIHLAVA. *Sokol Jihlava* [online]. 2010 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.sokoljihlava.cz/clanky/jednotlive-oddily/starsi-zakayne-ii.html>

- RnR club Elvis Jihlava. *Elvis Jihlava* [online]. 2007 [cit. 2014-02-22]. Dostupné z: <http://www.elvis.wz.cz/>
- Seznam základních uměleckých škol v ČR: (500 škol). *ZUŠ* [online]. 2011-2014 [cit. 2014-01-02]. Dostupné z: https://www.izus.cz/kontakt/seznam_zakladnich_umeleckych_skol_v_cr/
- Soupiska - mladší žáci: 2013/2014. *HC Dukla Jihlava* [online]. 2014 [cit. 2014-02-22]. Dostupné z: <http://www.hcdukla.cz/soupiska.asp?sezona=2014&kategorie=MZ&kdo=MZ>
- Soupiska U13: mladší žáci A 2013/2014. *FC Vysočina* [online]. 2014 [cit. 2014-02-22]. Dostupné z: http://www.fcvysocina.cz/soupiska.asp?sezona=2013&sezona_mladez=2014&kategorie=MZA
- Soupiska U15: starší žáci A 2013/2014. *FC Vysočina* [online]. 2014 [cit. 2014-02-22]. Dostupné z: http://www.fcvysocina.cz/soupiska.asp?sezona=2013&sezona_mladez=2014&kategorie=SZ
- Stručná historie a náplň Sokola Jihlava: SOKOL JIHLAVA. *Sokol Jihlava* [online]. 2014 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.sokoljihlava.cz/clanky/sokol-jihlava.html>
- SVOBODA, František. *Výroční zpráva o činnosti školy: za školní rok 2012/2013*. 2013. Dostupné z: http://zsrosi.cz/vyrzp1213/vyrocní_zprava_12_13.pdf
- Školní družiny. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2013-2014 [cit. 2014-01-02]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/skolni-druziny?highlightWords=%C5%A1koln%C3%AD+dru%C5%BEina>
- Školní kluby. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2013-2014 [cit. 2014-01-02]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/skolni-kluby>
- Talentové zkoušky. PODŠKUBKA, Karel. *Základní umělecká škola Jihlava* [online]. 2014 [cit. 2014-02-09]. Dostupné z: <http://www.zus-jihlava.cz/17.html>
- Taneční klub Hotch Potch Jihlava. *Hotch Potch* [online]. 2013 [cit. 2014-02-22]. Dostupné z: <http://www.hotch-potch.cz/>
- Taneční oddělení. PODŠKUBKA, Karel. *Základní umělecká škola Jihlava* [online]. 2013 [cit. 2014-02-09]. Dostupné z: <http://www.zus-jihlava.cz/12.html>

- TF JCU. *Základy pedagogiky volného času: skriptum* [online]. České Budějovice: Teologická fakulta, 2009 [cit. 14.3.2014]. Dostupné z: www.tf.jcu.cz/getfile/2ac71dd74a48dcd4
- Úmluva o právech dítěte. In: *104/1991*. New York: OSN, 1989. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>
- Úvodní stránka. JUDO TEAM. *Judo Sokol Jihlava* [online]. 2000 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.judo-sokol.cz/start.htm>
- Všestrannost. SOKOL JIHLAVA. *Sokol Jihlava* [online]. 2008 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.sokoljihlava.cz/clanky/jednotlive-oddily/vsestrannost.html>
- Vysočánek, Jihlava. *Folklorní sdružení České republiky* [online]. 2013 [cit. 2014-02-22]. Dostupné z: <http://www.folklorisdruzeni.cz/vysocanek-jihlava>
- WALACH, Petr. O Royal Rangers. *Royal Rangers: 31. přední hlídka* [online]. 2010 [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: <http://www.31ph.royalrangers.cz/o-rr.html>
- Základny. *DDM Jihlava* [online]. 2014 [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: <http://www.ddmjihlava.cz/index.php/zakladny>
- Zdravotně-kondiční cvičení. SOKOL JIHLAVA. *Sokol Jihlava* [online]. 2008 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.sokoljihlava.cz/clanky/jednotlive-oddily/zdravotne---kondicni-cviceni.html>
- ZUŠ JIHLAVA. *Školní vzdělávací program: Základní umělecká škola Jihlava*. 2012, 124 s. Dostupné z: <http://www.zus-jihlava.cz/soubory/svp.pdf>
- ZUŠ JIHLAVA. *Vlastní hodnocení školy: ZUŠ Jihlava 2011/2012*. 2011/2012, 27 s. Dostupné z: <http://www.zus-jihlava.cz/soubory/hosk.pdf>
- Žactvo. *Jihlavský plavecký klub Axis* [online]. 2013 [cit. 2014-02-22]. Dostupné z: <http://www.jpkaxis.cz/index.php/plavani/zactvo>

11. Přílohy

11.1. Příloha č. 1

Dotazník

Milé zákyně, milí žáci,

Jsem studentkou Pedagogické fakulty v Českých Budějovicích a dovoluji si Vás poprosit o vyplnění dotazníku k mé bakalářské práci na téma: Volnočasové aktivity dětí na 2. stupni základní školy v Jihlavě.

Prosím o pravdivé vyplnění všech otázek, dotazník je anonymní a nikdo se nedozví vaše odpovědi.

Děkuji za spolupráci.

Petra Bartů

Instrukce:

U každé otázky zakroužkujte jednu odpověď (pokliže není uvedeno, že můžete zakroužkovat více možností). U některých otázek můžete vybrat odpověď „jiné“, v tomto případě vždy na přiložený řádek doložte svoji vlastní odpověď.

U otázek č. 10 a 14 na prázdný řádek napište své odpovědi.

1. Jakého jsi pohlaví?

- a) Dívka
- b) Chlapec

2. Do jaké třídy chodíš?

- a) 6.
- b) 7.
- c) 8.
- d) 9.

3. Bydlíš v Jihlavě?

- a) Ano
- b) Ne

- 4. Myslíš si, že máš dostatek volného času pro sebe a své zájmy?**
- Ano
  - Ne
  - Nevím
- 5. Jak trávíš většinou svůj volný čas během týdne (dny, kdy chodíš do školy)?**
(můžeš vybrat maximálně 3 odpovědi)
- Učím se
  - Navštěvuji zájmový kroužek nebo sportovní oddíl
  - Sleduji televizi
  - Hraji na počítači, surfuji po internetu
  - Scházím se s přáteli (povídání, nakupování, sportování, návštěva kina.....)
  - Jiné.....
- 6. Jak trávíš většinou svůj volný čas o víkendu?** (můžeš vybrat maximálně 3 odpovědi)
- Učím se
  - Aktivitami se zájmovým kroužkem nebo sportovním oddílem
  - S rodiči – sportování, návštěvy příbuzných, návštěvy kulturních zařízení (kino, divadlo, muzeum...) atd.
  - S přáteli – sportování, návštěvy kulturních zařízení (kino, divadlo...), nakupování atd.
  - Sledování televize
  - Hraní na počítači, surfování po internetu
  - Jiné.....
- 7. Podle čeho se rozhoduješ, co budeš dělat ve volném čase?**
- Dle toho co řeknou rodiče
  - Dle toho co dělají spolužáci a kamarádi
  - Dle toho co mě baví a zajímá
  - Kombinace všech předešlých možností (rodiče, kamarádi, co mě baví)
  - Jiné:.....
- 8. Navštěvuješ pravidelně nějaké zájmové kroužky?**
- Ano
  - Ne (pokračujte až otázkou č.13!!!)

9. Do jakého oboru spadají zájmové kroužky, které navštěvuješ? (možno zakroužkovat více odpovědí)

- a) Výtvarný (malování, keramika...)
- b) Hudební (hra na nástroj, zpěv...)
- c) Sportovní (fotbal, hokej, aerobic...)
- d) Jazykový (angličtina, němčina...)
- e) Technický (počítačový kroužkem, elektro kroužek...)
- f) Přírodovědecký (chovatelství, rybářský kroužek...)
- g) Turistický (skaut, pionýr...)
- h) Jiný.....

10. Jaké konkrétní zájmové kroužky navštěvuješ? (vypiš)

.....

11. Kde tyto kroužky navštěvuješ?

- a) ZUŠ (Základní umělecká škola) Jihlava
- b) DDM (Dům dětí a mládeže) Jihlava
- c) Základní škola – školní klub aj.
- d) Skaut
- e) Pionýr
- f) Jinde:.....

12. Kdo ti tyto kroužky vybral?

- a) Sám / sama
- b) Rodiče
- c) Sám/ sama s rodiči
- d) Spolužáci nebo kamarádi
- e) sám / sama s kamarády
- f) někdo jiný (napiš kdo).....

13. Myslíš si, že je nabídka zájmových kroužků v Jihlavě dostatečná?

- a) Ano
- b) Ne

14. Jsou nějaké kroužky, které bys chtěl navštěvovat, a v Jihlavě se nepořádají?

(vypiš)

.....

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku.